

KDYŽ POTRAVINY VAŘÍ BOUŘI

OSVĚDČENÉ RECEPTY PRO
KOMUNIKACI O RIZIKU

Print	ISBN 978-92-9499-078-5	doi:10.2805/794931	TM-02-16-195-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9499-079-2	doi: 10.2805/148760	TM-02-16-195-CS-N

Obsah

Předmluva Vědecké sítě pro komunikaci úřadu EFSA	07
I. Úvod a cíle	08
II. Zásady správné komunikace o riziku	10
II. 1. Zásady v praxi	12
III. Faktory mající dopad na úroveň a typ komunikace	14
III. 1. Míra rizika z pohledu komunikace	15
III. 2. Povaha nebezpečí	16
III. 3. Kdo je zasažen/co je zasaženo?	16
III. 4. Jak jsou zasaženi lidé/zvířata/rostliny/životní prostředí	17
III. 5. Míra expozice nebezpečí/riziku	18
III. 6. Schopnost kontrolovat riziko	18
III. 7. Jiné faktory související s vnímáním rizik	19
III. 8. Požadovaná úroveň komunikace	20

IV.	Nástroje a kanály	21
	IV. 1. Vztahy s médii	22
	IV. 2. Webové stránky	23
	IV. 3. Tištěné publikace	24
	IV. 4. Digitální publikace	25
	IV. 5. Setkání a workshopy	25
	IV. 6. Veřejné konzultace	26
	IV. 7. Partnerské sítě/sítě zainteresovaných stran	26
	IV. 8. Sociální networking (Facebook, LinkedIn atd.)	27
	IV. 9. Twitter	27
	IV. 10. Blogování	28
V.	Poučení se ze zkušeností	29
	Jasně nebe na obzoru	30
	Akrylamid v potravinách	31
	Bezpečnost kofeinu	34
	Komunikace o zoonózách alimentárního původu	37
	Kampaň za snížení spotřeby soli	40
	Zamračeno	43
	Hodnocení rizik klonování zvířat	44
	Výzkum Univerzity v Southamptonu zkoumal účinek určitých umělých barviv na děti	47
	Doplňky stravy ve Švédsku	50
	Expozice norských spotřebitelů a loveckých psů olovu z masa jelenovitých	53
	Dioxin v tučných rybách z Baltského moře	56
	Schyluje se k bouři	59
	Q horečka v Nizozemsku: otevřenost a transparentnost	60
	Dioxinová krize v Irsku	63
	Další literatura	66
	Příklady dalších pokynů a doporučení	67

Předmluva Vědecké sítě pro komunikaci úřadu EFSA

Vítejte v tomto novém, aktualizovaném vydání publikace *Když potraviny vaří bouři: osvědčené recepty pro komunikaci o riziku*. Jsem si jista, že pro vás tato publikace bude užitečná ve vaší každodenní práci v pozici komunikátora o riziku.

Cílem této publikace je pomoci komunikátorům v potravinářském odvětví koncipovat programy komunikace s podporou vysoce kvalitní vědy a s přihlédnutím k veřejným hodnotám a preferencím.

Publikace *Když potraviny vaří bouři* poskytuje informace o bezpečnosti potravin, metodách hodnocení rizik a úkolech Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA). Poskytuje doporučení založená na stávajícím výzkumu a dlouhodobých zkušenostech a je určena vládním agenturám regulujícím potravinářské odvětví.

Barbara Gallani
Ředitelka odboru komunikace a vnějších vztahů,
EFSA

Cílem komunikace o riziku je usnadnit zainteresovaným stranám, spotřebitelům a široké veřejnosti porozumění logickým důvodům pro rozhodování na základě rizik a pomoci jim dospět k vyváženému úsudku ohledně rizik, jimž čelí ve svém životě.

Účinná komunikace o riziku může přispět k úspěchu programu řízení rizik tím, že:

- zajišťuje, že si spotřebitelé uvědomují rizika spojená s výrobkem a díky tomu ho používají nebo konzumují bezpečně.
- buduje důvěru veřejnosti v rozhodnutí v oblasti hodnocení a řízení rizik a s tím spojené úvahy o riziku/přínosech.
- přispívá k tomu, aby veřejnost pochopila povahu rizika nebo rizik.
- poskytuje poctivé, přesné a přiměřené informace, aby si spotřebitelé mohli vybírat z celé škály možností, jež mohou splňovat jejich vlastní kritéria „akceptace rizika“.

Existují čtyři obecné pokyny, které nám mohou pomoci dosáhnout těchto cílů:

- Začněte kritickým přezkoumáním svého vlastního hodnocení a řízení rizik.
- Navrhněte program komunikace o riziku, který zajistí nepřetržitou snahu komunikovat s nejdůležitějšími zainteresovanými stranami, včetně spotřebitelů, a to od samotného počátku procesu hodnocení.
- Ušijte komunikaci na míru potřebám cílových adresátů a nikoli potřebám informačního zdroje.
- Přizpůsobte a upravte program tak, abyste získali zpětnou vazbu a vycítili změny hodnot a preferencí.

Vědecká síť pro komunikaci

Úvod a cíle

Cílem těchto pokynů je poskytnout rámec napomáhající přijímání rozhodnutí o vhodných komunikačních přístupech v celé řadě nejrůznějších situací, jež mohou nastat při hodnocení rizik a komunikování o riziku v souvislosti s bezpečností potravin v Evropě. Cílem je poskytnout společný rámec použitelný pro vypracování přístupů ke komunikaci o riziku napříč orgány veřejného zdraví v různých zemích.

Komunikátoři z úřadu EFSA, členských států a Evropské komise spolupracují s Vědeckou sítí pro komunikaci úřadu EFSA (CEN). Hlavním cílem této skupiny je podpořit spolupráci a soudržnost při komunikaci o riziku, zejména mezi hodnotiteli rizik v členských státech a úřadem EFSA – což je jedna z klíčových priorit stanovených v komunikační strategii EFSA.

Tyto pokyny jsou iniciativou sítě CEN a uznávají dvě důležité skutečnosti: 1) existuje potřeba praktičtějších pokynů s ohledem na zásady stanovené ve vědecké literatuře a 2) množství literatury o pokynech pro komunikaci o riziku konkrétně zaměřená na bezpečnost potravin je omezené. Jelikož je přáním skupiny nadále se učit ze zkušeností a posilovat komunikaci o riziku v rámci evropského systému bezpečnosti potravin, bude se jednat o živý dokument, který bude pravidelně diskutován, aktualizován a doplňován o případové studie osvědčené praxe.

Jak definuje Codex Alimentarius, komunikace o riziku je: „výměnou informací a názorů týkajících se rizik a faktorů souvisejících s riziky mezi hodnotiteli rizik, manažery rizik, spotřebiteli a dalšími zainteresovanými stranami“.

V rámci evropského systému bezpečnosti potravin odpovědnost v oblasti komunikace o riziku spočívá na hodnotitelích rizik na úrovni EU i na vnitrostátní úrovni (EFSA, resp. členské státy) a také na manažerech rizik na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni (Evropská komise, resp. členské státy). Na evropské úrovni jsou role hodnocení rizik a řízení rizik institucionálně odděleny; v některých členských státech je plní stejná instituce. Tyto pokyny neformulují konkrétní doporučení pro manažery rizik ani pro hodnotitele rizik, nicméně

poskytují podporu komunikátorům při rozhodování o komunikaci o riziku s podporou vědy a umožňují čtenářům využít poznatků praktických případových studií. Při jejich tvorbě byly od kolegů zabývajících se vědeckým hodnocením rizik získány cenné poznatky, odrážející potřebu komunikátorů, hodnotitelů či manažerů být v kontaktu a spolupracovat se svými vědeckými protějšky.

Vzhledem k odlišným strukturám a přístupům napříč 27 členskými státy Evropské unie neexistuje jednotný přístup vyhovující každé situaci. Rovněž se zcela uznává, že existují rozdíly mezi jednotlivými státy týkající se vnímání rizika. To lze přičíst mnoha různým faktorům, včetně kulturních, historických, ekonomických a společenských vlivů. Studie veřejného mínění ukazují, že míra obav týkající se různých rizik se v jednotlivých státech značně liší. Dále pak pokyny pro komunikaci o riziku ve vztahu k obavám souvisejícím s potravinami musí přihlížet k odlišnostem mezi jednotlivými státy, pokud jde o zásobování potravinami, stravovací návyky a postupy, jakož i specifické postoje k potravinám a jejich vztah ke zdraví. Komunikátoři by rovněž měli brát v úvahu sociální a politické prostředí, do něhož jsou sdělení komunikována. Navzdory těmto rozdílům mohou pokyny přispět k rozvoji přístupů založených na osvědčené praxi a hlavních zásadách použitelných napříč nejrůznějšími otázkami a scénáři.

Rovněž je důležité hned na počátku uvést, že tento dokument není příručkou pro krizovou komunikaci, nýbrž spíše slouží na obecné rovině jako prostředek pro sdílení osvědčené praxe v komunikaci o riziku. Čtenáři, kteří mají zájem o činnost EFSA v souvislosti s krizovými situacemi, by měli nahlédnout do „Postupů upravujících reakci na naléhavé potřeby doporučení“ úřadu, které jsou k dispozici na následujícím webovém odkazu: <http://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/102e.htm>

Zásady správné komunikace o riziku

---

1 Otevřenost

Otevřenost je klíčová pro správnou komunikaci o riziku a pověst organizace. Pokud doporučení a opatření související s riziky v oblasti bezpečnosti potravin mají být důvěryhodná, je důležité, aby hodnocení rizik byla zveřejněna včas a aby informace, na jejichž základě jsou přijímána rozhodnutí, mohly být podrobeny přezkoumání. Otevřený dialog se zainteresovanými a zúčastněnými stranami je rovněž rozhodující k budování důvěry v procesu hodnocení rizik.

2 Transparentnost

Transparentnost úzce souvisí s otevřeností a je stejně důležitá jako budování důvěry. Transparentní rozhodování a transparentní přístup k vysvětlení způsobu fungování organizace, její správy a způsobu přijímání rozhodnutí jsou rovněž zcela zásadní. Komunikace musí vždy jasně sdělovat jakékoli nejistoty v hodnocení rizik, zda a jak mohou být řešeny hodnotitelem rizik a/nebo manažerem rizik, a důsledky přetrvávajících nejistot pro veřejné zdraví.

3 Nezávislost

Komunikování o riziku bude vždy vnímáno jako důvěryhodnější, pokud je prokazatelné, že ti, kteří provádějí hodnocení rizik a komunikují o riziku, jsou nezávislí na osobách s politickou rozhodovací pravomocí, průmyslu, NNO nebo nemají jiné osobní zájmy.

Úřad EFSA se domnívá, že nejdůležitější je zajistit nestrannost svých vlastních vědeckých doporučení, a zavedl proto komplexní sadu mechanismů a procesů zaručujících nezávislost a integritu své vědecké práce. Tyto jsou stanoveny v jeho Politice nezávislosti a vědeckých procesů rozhodování, přijaté správní radou EFSA v prosinci 2011 (<http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/keydocs.htm>). V březnu 2012 úřad EFSA zveřejnil prováděcí pravidla související s Prohlášeními o zájmech, tedy jedním ze základních kamenů výše zmíněné politiky, která poskytují jasnější, transparentnější a robustnější sadu obecných zásad použitelných na všechny osoby zapojené do činnosti EFSA ([http:// www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/keydocs.htm](http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/keydocs.htm)).

4 Schopnost reagovat/včasnost

Včasná a přesná komunikace, dokonce i pokud všechna fakta nejsou známa, v dlouhodobém horizontu pomůže zajistit, aby zdroj informací byl vnímán jako důvěryhodný a spolehlivý. Včasná komunikace je často klíčová.

II.1. Zásady v praxi

Zásady samy o sobě nezaručují správnou komunikaci o riziku. Kvalita původních vědeckých materiálů je zásadní, jelikož je to základ, na němž stojí aktivity komunikace o riziku. V praxi zveřejňování odborných informací na webových stránkách, jež zamýšlení adresáti budou považovat za těžko srozumitelné, nebo nedostatečně široké informování relevantních adresátů nesplňují požadavky zásad zdravé komunikace o riziku. Totéž platí pro špatně napsané tiskové zprávy. Kvalita a přiměřenost komunikačních výstupů jsou stejně klíčové jako hlavní zásady.

1 Zveřejňování všech klíčových dokumentů

Otevřenost a transparentnost vyžadují závazek zveřejňovat hodnocení rizik tak, aby všichni klíčoví adresáti měli možnost získat přístup k vědeckým výstupům. Zápisy z jednání, práce prezentované na klíčových jednáních a další materiály musí být k dispozici na webových stránkách k budování informovanosti, porozumění a důvěry.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následující případové studii: *dioxinová krize v Irsku*

2 Srozumitelná a použitelná komunikace

Přesné převedení vědy do poměrně jednoduchého jazyka srozumitelného neoborníkům z řad manažerů rizik, zainteresovaných stran a širší veřejnosti je rozhodující. Riziko může být špatně pochopeno nebo interpretováno, pokud ho nelze vysvětlit jednoduše.

Věda musí být pro adresáty relevantní, aby byla užitečná a použitelná; toho lze často dosáhnout poskytnutím nezbytného kontextu o tom, proč byla příslušná činnost provedena.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následující případové studii: *kampaň za snížení spotřeby soli, zoonózy*

3 Včasná komunikace

Hodnocení rizik a související komunikaci je třeba zveřejnit co nejdříve po ukončení hodnocení rizik, aby poté mohly otevřeně sloužit jako informace pro rozhodování a případná opatření. Pokud je hodnocení rizik součástí komunikace o důležité záležitosti, pak čím delší je prodleva mezi komunikací o hodnocením rizika a řízením rizik, tím větší je možnost nepatřičného nárůstu obav nebo vzniku matoucího informačního vakua. Komunikátoři rizik musí pochopit tento proces a uvědomovat si případné časové prodlevy. Toto platí především v případě dlouhé časové prodlevy mezi procesem hodnocení rizik a opatřeními řízení rizik, což podtrhuje potřebu spolupráce a koordinace mezi dvěma stranami.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následující případové studii: *doplňky stravy*

4 Dialog mezi hodnotiteli a manažery rizik

Hodnotitelé rizik musí vést řádný dialog s manažery

rizik; včetně zadání pro hodnocení rizik, které je dostatečně jasné, aby zajistilo dosažení použitelných a srozumitelných závěrů. Uplatněním znalostí o potřebách adresátů mohou hodnotitelé rizik a manažeri rizik přihlédnout k oblastem zájmů, jež mohou vyplynout z vědeckého stanoviska. Předvídání typů otázek, které by mohly být položeny ohledně hodnocení rizik, zajistí, aby zadání sloužilo vědeckým i komunikačním účelům, jakož i potřebám manažerů řízení rizik.

Pokud existuje nějaké potenciální riziko, většina osob – z řad manažerů rizik, zástupců průmyslu, NNO nebo spotřebitelů – chce vědět, jaké je dané riziko, jak se bude řešit a co by oni sami mohli nebo měli udělat. Komunikování těchto informací je úlohou manažera rizik a dialog usnadňuje společnou komunikaci.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následující případové studii: *dioxinová krize v Irsku*

5 Dialog se zainteresovanými stranami, chápající adresáti

Dvoustranný dialog a angažovanost jsou zcela zásadní pro správnou praxi při komunikaci. Porozumění potřebám a obavám zainteresovaných stran i dalších cílových adresátů je zásadní pro dosažení maximální efektivity komunikace.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následujících případových studiích: *Klonování zvířat a Q-horečka*

6 Uznání a komunikování nejistoty

Není vždy možné mít zcela jasno ohledně rizika. Nicméně zásady otevřenosti a transparentnosti stále platí, podporované správnou komunikační praxí. Pokud existuje nějaká nejistota, měla by být uznána a popsána, např. nastíněním jakýchkoli nedostatků údajů nebo problémů týkajících se metodiky. Způsob, jakým se řeší oblasti nejistoty, je rovněž důležitý k tomu, aby zamýšlení adresáti pochopili, jaká opatření jsou přijímána, a aby byli ujištěni o tom, že tato nejistota je řešena.

Osvědčenou praxi v této oblasti najdete v následující případové studii: *všechny případové studie*

Instituce, které reflektují výše uvedené zásady a způsoby práce ve své každodenní praxi, jsou na nejlepší cestě získat si důvěru. Co je však důležité, pro účinné komunikování o riziku je třeba disponovat dobrými komunikátory (vědci a odborníky na komunikaci), kteří jsou schopni efektivně převádět vědu ve smysluplná sdělení pro nejrůznější adresáty tak, aby hodnocení rizik bylo srozumitelné a použitelné.

Nejistota ve vědě – jak bychom o ní měli komunikovat?

Proč je nejistota důležitá?

Nikdy si nemůžeme být zcela jisti budoucností, a to ani ve vědě ani v každodenním životě. Dokonce i pokud existují pádné důkazy, že se něco stane, téměř vždy bude existovat nejistota ohledně výsledku. Vezmeme-li v úvahu nejistotu, můžeme se lépe, transparentněji rozhodovat.

Co je to vědecká nejistota?

Od roku 2013 Vědecký výbor úřadu EFSA vypracovává pokyny pro strukturované a systematické hodnocení nejistoty. Návrh pokynů definuje nejistotu jako „všechny typy omezení znalostí dostupných hodnotitelům v době provádění hodnocení a v čase a zdrojích dostupných pro hodnocení“. Mezi příklady se řadí: omezená kvalita dat, nestandardizovaná data, volba techniky modelování, použití standardních faktorů. Práce Výboru bude zahrnovat úvahy a doporučení pro komunikování nejistot vědeckých hodnocení širší skupině adresátů.

Cožpak vědci nevědí všechno?

Věda je honba za poznatky. Vědci neustále usilují o vyplnění mezer ve znalostech člověka o tom, jak svět funguje. Často mají rozsáhlé znalosti svých oborů; rovněž toho hodně vědí o tom, co není známo. Jejich důvěra ve vlastní vědecká rozhodnutí je kombinací:

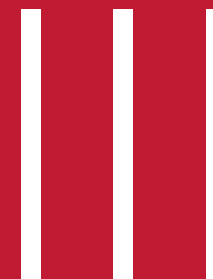
- kvality dostupných vědeckých důkazů;

- jejich zkušeností a odborného úsudku při interpretování důkazů;
- jejich hodnocení možného dopadu toho, co nevědí (např. nejistot).

Osvědčené postupy pro komunikování nejistoty

Některé mezinárodní a národní agentury v oblasti životního prostředí, bezpečnosti ovzduší a dalších oblastí vydaly doporučení. Mnohé podniky mají specializované přístupy. Obecně vzato však literatura nemá jasno v tom, které strategie jsou nejefektivnější pro komunikaci o vědeckých nejistotách.

V roce 2016 úřad EFSA provedl výzkum u cílových adresátů mezi zainteresovanými stranami zabývající se komunikováním vědecké nejistoty a má v plánu zapracovat výsledky tohoto výzkumu, jakmile budou finalizovány, do pokynu Vědeckého výboru. Tento výzkum pomáhá identifikovat, jak by bylo možné upravit současné komunikační praktiky agentury ve vztahu k nejistotám, a přizpůsobit klíčová sdělení potřebám konkrétních cílových adresátů. Jakmile bude tato práce dokončena, bude zapracována do příštího vydání této příručky.

Faktory mající dopad na úroveň a typ komunikace

Cílem těchto pokynů je identifikovat klíčové faktory, k nimž je nutné přihlížet při zvažování typu a úrovně potřebných komunikačních aktivit. Rozhodování týkající se komunikace o riziku nelze pojímat jako exaktní vědu a je třeba udělat si názor, nicméně důkladné a systematické zvážení všech možných relevantních faktorů nám může pomoci udělat si informovanější názor. Některé prvky mající dopad na rozhodování jsou založené čistě na vědeckých důkazech – například na skutečném nebezpečí nebo rizicích vystavení tomuto nebezpečí. Vnímání rizika by mělo být zohledněno vždy, avšak zejména pokud by možné riziko, třebaže nepravděpodobné, mohlo postihnout zranitelné skupiny, např. děti nebo kojence. Přihlédnuto je rovněž k širším politickým názorům a citlivým otázkám a k politickým názorům a citlivým otázkám zainteresovaných stran, jakož i k opatřením řízení rizik, která již mohou být přijata ke snížení jakéhokoli možného rizika.

Tento oddíl shrnuje faktory považované akademickými pracovníky i odborníky z praxe za klíčové pro rozhodování o komunikaci o riziku. Všechny tyto faktory je třeba vzít v úvahu, ačkoli každý nebude vždy relevantní pro každý scénář. Navíc tyto faktory se nemusí nutně vzájemně vylučovat, a třebaže byly definovány kategorie za účelem zjednodušení velice složitého úkolu, komunikátoři by neměli ztrácet ze zřetele skutečnost, že některé scénáře se možná budou muset zabývat více faktory.

Na konci každého oddílu je uvedeno několik otázek, které mohou pomoci odborníkům z praxe definovat vhodný komunikační přístup.

III.1. Míra rizika z pohledu komunikace

Nejprve komunikátor musí zjistit typ informace, která je komunikována: neodkladná reakce na hodnocení rizik; rešerše literatury; hodnocení nebezpečí; komplexní hodnocení rizik atd. S ohledem na tuto informaci komunikátor může vymezení základní kontext veřejného zdraví, o němž se opírá rozhodování o komunikaci.

V této fázi je důležité upozornit na rozdíl mezi nebezpečím a rizikem. Ač jsou často nesprávně považována za synonyma, nebezpečí pramení ze schopnosti organismu nebo látky způsobit nežádoucí účinek. Naproti tomu riziko je pravděpodobnost, že se takové nežádoucí účinky vyskytnou, zohledňující možnou expozici příslušnému nebezpečí. Například nebezpečím by mohlo být kadmium, těžký kov zjištěný v potravinách; rizikem by byla pravděpodobnost, že u někoho by mohlo dojít k újmě na zdraví v důsledku expozice kadmium ve stravě. Hodnocení rizik obvykle zahrnuje čtyři stádia¹: i) identifikaci nebezpečí ii) charakterizaci nebezpečí iii) hodnocení expozice a iv) charakterizaci rizika.

Existuje velice rozmanitá terminologie používaná

¹ Čtyři stádia procesu hodnocení rizik:

i) Identifikace nebezpečí – identifikace biologických, chemických a fyzikálních činitelů, které mohou vyvolat nežádoucí účinky na zdraví a které se mohou vyskytovat v konkrétních potravinách a krmivu nebo ve skupinách potravin a krmiv.

ii) Charakterizace nebezpečí – kvalitativní a/nebo kvantitativní vyhodnocení povahy nežádoucích účinků na zdraví spojených s působením biologických, chemických a fyzikálních činitelů, které se mohou vyskytovat v potravinách a krmivech.

iii) Hodnocení expozice - kvantitativní odhad pravděpodobné expozice lidí a zvířat potravinám nebo krmivům pramenící z biologických, chemických a fyzikálních činitelů, které mohou být přítomny v potravinách a krmivech.

iv) Charakterizace rizik - kvalitativní a/nebo kvantitativní odhad, včetně průvodních nejistot, pravděpodobnosti výskytu a závažnosti známých nebo potenciálních nežádoucích účinků na zdraví v dané populaci na základě identifikace nebezpečí, charakterizace nebezpečí a hodnocení expozice.

v oblasti hodnocení rizik k popisu míry rizika, přičemž mnohé termíny neodborníci jen těžko rozlišují. To dále zvyšuje náročnost komunikace. Z pohledu komunikace o riziku a pro účely těchto pokynů jsme ji zúžili na pět kategorií:

- .. Žádné/zanedbatelné
- .. Nízké
- .. Střední
- .. Vysoké
- .. Neznámé

Je důležité upozornit na to, že tyto kategorie nemají být chápány jako vědecká klasifikace, ale spíše jako úsudek, k němuž komunikátor musí dojít – ve spolupráci s kolegy vědci – aby stanovil typ a úroveň požadované komunikace.

Je třeba poukázat na to, že míra nejistoty může být spojena s každou z těchto kategorií a že při komunikaci o těchto nejistotách je důležité uvést jejich zdroj, například nedostatek dostupných údajů, limity statistického modelování atd.

Mělo by být možné použít alespoň jednu z těchto kategorií pro všechny možné scénáře rizik a tyto kategorie mají být východiskem při zvažování komunikačních přístupů, se současným přihlédnutím k ostatním dále uvedeným faktorům. Míra rizika (z pohledu komunikace) by měla být určena ve shodě s kolegy vědci.

Stručně:

- .. Co je to nebezpečí?
- .. Co víme o jakémkoli souvisejícím riziku? Provedli vědci již hodnocení rizik?
- .. Kdo provedl hodnocení rizik? Pochází prvotní vědecké informace ze seriózního zdroje?
- .. Kdo, pokud vůbec někdo, již komunikoval o daném riziku?
- .. Existují nějaké třetí strany (například NNO, odvětvové organizace, spotřebitelské organizace, organizace odborných pracovníků ve zdravotnictví atd.), které by mohly být informovány a které by mohly přispět ke komunikaci o riziku?

III.2. Povaha nebezpečí

Nebezpečí mohou mít mnoho různých forem a, ve vztahu k bezpečnosti potravin, mohou zahrnovat: látky, výrobky, procesy, technologie a podmínky. Typ nebezpečí bude mít vliv na to, co je nezbytné v rámci komunikace, především pak protože určitá nebezpečí/látky mohou vyvolat subjektivní faktor strachu, např. pokud je něco uměle přidáváno do potravin na rozdíl od přirozeného výskytu. Některá nebezpečí budou zkrátka dobře známa a potenciálně jim bude věnována větší pozornost, což se odrazí v jejich pokrytí médií, politické pozornosti, zaměření veřejného zdraví, jakož i aktivitách spotřebitelů, průmyslu a NNO. Identifikovány byly následující faktory:

Povaha nebezpečí (například látka):

- .. Vyskytuje se přirozeně
- .. Přidáno do potravin nebo vzniká při zpracování

Kde je nebezpečí použito nebo zjištěno

- .. Použito nebo zjištěno ve výrobku/značce běžně používaném/používané v domácnosti nebo pro účely výroby potravin
- .. Široce používáno nebo zjištěno u celé škály výrobků
- .. Není široce používáno nebo zjištěno
- .. Nezákonně/regulované podle legislativy EU

Stručně:

- .. Je daná látka přírodní nebo umělá?
- .. Vyskytuje se nebezpečí přirozeně nebo vzniká technologickým zásahem?
- .. Je technologie vnímána jako nepřijatelná v důsledku možného, s ní spojeného rizika?
- .. Existuje přijatelná alternativa k technologii spojené s rizikem?

Stručně:

- .. Kolik osob bude pravděpodobně zasaženo tímto rizikem?
- .. Které části společnosti budou pravděpodobně zasaženy tímto rizikem? Patří k nim zranitelné skupiny, např. děti nebo starší osoby?
- .. Jaký je dopad na životní prostředí?
- .. Jaký je dopad na rostliny?
- .. Jaký je dopad na zvířata?

III.3. Kdo je zasažen/co je zasaženo?

To, kdo je zasažen nebo co je zasaženo nebezpečím nebo rizikem, může mít také dopad na vnímání rizika, což naopak ovlivňuje cílení komunikace z hlediska vhodných adresátů a komunikačních kanálů. Například je možné více se zaměřit na komunikaci zacílenou na konkrétní rizikovou skupinu než na komunikaci určenou neznámým adresátům. Dále platí, že pokud jsou zasaženy určité zranitelné skupiny, např. děti a kojenci, často sílí zájem a obavy médií a zainteresovaných stran. Následující kategorie byly identifikovány jako v mnoha případech relevantní při zvažování pravděpodobné míry zájmu a možného zacílení komunikačních přístupů.

- .. Běžný spotřebitel
  - Muži
  - Ženy
- .. Zranitelné skupiny
  - Kojenci
  - Děti
  - Těhotné ženy
  - Starší osoby
  - Jiní
- .. Rostliny
- .. Zvířata
- .. Životní prostředí

Rozsah rizika?

- .. Zasahující mnoho lidí/druhů/regionů
- .. Neznámý/ „loterijní“ účinek
- .. Zasahující málo lidí/druhů/regionů

III.4. Jak jsou zasaženi lidé/zvířata/rostliny/životní prostředí

To, jak jsou zasaženi lidé/zvířata/rostliny/životní prostředí, je rovněž důležitým faktorem, který je třeba zvážit při rozhodování o komunikačních přístupech. Úzce to souvisí s mírou rizika, avšak svědčí to spíše o typu rizika a o vnímání různých rizik a o reakcích na ně. Je to důležité, protože například akutní rizika je nutné komunikovat s obzvláštní naléhavostí a přímostí na rozdíl od komunikování rizik spojených s chronickými onemocněními člověka. Může být například obtížné vzbudit zájem o postupně se zvyšující riziko onemocnění věnčitých tepen spojené s faktory stravy a životního stylu, jelikož toto riziko není bezprostřední a cíloví adresáti se mohou domnívat, že se jich netýká.

Identifikovány byly následující kategorie typů rizik.

- .. Akutní/bezprostřední rizika pro zdraví, která by mohla být život ohrožující (např. otrava potravinami)
- .. Život ohrožující rizika bez bezprostředního rizika (např. karcinogeny)
- .. Chronická/dlouhodobá rizika pro zdraví (např. alergie, obezita)
- .. Neznámá
- .. Nepovažovaná za riziko

Stručně:

- .. Jak bezprostřední je riziko z hlediska jeho účinku na lidské zdraví, zdraví zvířat nebo životní prostředí?
- .. Jak závažné je riziko z hlediska jeho dopadu na lidské zdraví, zdraví zvířat nebo životní prostředí?
- .. Existují rozdíly s ohledem na bezprostřednost a závažnost rizika dle hodnocení vědeckých expertů v porovnání s tím, jak může být vnímáno veřejností (neodborníky)?

Různé přístupy k rizikům

Experti

- .. spoléhají se na hodnocení rizik
- .. objektivní a obecný přístup
- .. analytická argumentace
- .. porovnání rizika a přínosů

Veřejnost

- .. spoléhá se spíše na vnímání rizik
- .. ptá se: „Co to pro mě znamená?“
- .. chce odpovědi na své obavy
- .. porovnává rizika se strachem a rozhořčením

III.5. Míra expozice nebezpečí/ riziku

Tento faktor je důležitý pro rozhodování o komunikaci a rozdíl mezi nebezpečím a rizikem je často složité vyjádřit. Nebezpečí není nutně rizikem, pokud mu nejsme vystaveni nebo pokud mu nejsme vystaveni v dostatečně velkém množství, aby se toto nebezpečí stalo skutečným rizikem.

Rovněž existuje důležitý prvek volby: spotřebitelé, v důsledku osobních preferencí nebo osvětových kampaní se mohou rozhodnout, že si stanoví svou vlastní míru expozice možnému nebezpečí a s tím souvisejícímu riziku (např. účinku spotřeby soli na krevní tlak). V dobách ekonomického utahování si opasků je také důležité uvědomit si, že kupní síla může být stále významnějším faktorem ovlivňujícím spotřebitelskou volbu. Pokud je naše expozice rozsáhlá, malé riziko může někdy být významné, což následně zvyšuje potřebu komunikace, aby se lidé mohli – je-li to možné – riziku vyhnout, a umožnili tak manažerům rizik jednat. Při komunikaci je rovněž důležité, aby byla řešena otázka času, tedy délky expozice z konkrétního zdroje (konkrétních zdrojů).

- .. Žádná expozice
- .. Omezená expozice
- .. Rozsáhlá expozice
- .. Expozice mající dopad na konkrétní skupiny
- .. Neznámá expozice

Stručně:

- .. Jaká je míra expozice spotřebitelů nebezpečí?
- .. Žádná expozice; omezená; rozsáhlá; neznámá; různá pro různé skupiny obyvatelstva?
- .. Jaký je dopad nebo možný účinek expozice v čase na lidské zdraví, zdraví zvířat a/nebo životní prostředí?

Stručně:

- .. Je možné se vyhnout expozici obyvatelstva nebezpečí/riziku? Je expozice dobrovolná nebo nedobrovolná?
- .. Je pravděpodobné, že určité skupiny obyvatelstva budou vystaveny různými způsoby?
- .. Mohou jednotlivci přijmout opatření na ochranu proti možné expozici (např. snížení příjmu tuku ve stravě)?
- .. Mohou veřejné orgány přijmout opatření k vyvarování se nebo snížení rizika?

III.6. Schopnost kontrolovat riziko

Tento faktor může mít značný účinek na postoje k riziku a případné možnosti řízení rizik, včetně možnosti individuální volby, které jsou všechny relevantní při rozhodování o vhodné komunikaci. Následující faktory byly identifikovány jako klíčové pro rozhodování:

Riziko:

- .. je vyhnutelné ze strany jednotlivce
- .. je nevyhnutelné ze strany jednotlivce
- .. opatření v oblasti řízení rizik může riziko řešit
- .. opatření v oblasti řízení rizik nemůže riziko řešit nebo jasný přístup není ihned zřejmý/dostupný
- .. opatření v oblasti řízení rizik není použitelné/ nezbytné (například vnímané riziko, které není vědecky prokázané)

III.7. Jiné faktory související s vnímáním rizik

Na vnímání rizika může mít dopad celá řada dalších faktorů, k nimž je třeba přihlížet při plánování komunikačních přístupů. Zde jsou klíčová konzistentní sdělení od komunikátorů.

U následujících faktorů bylo zjištěno, že běžně zvyšují citlivost komunikačních výzev:

- .. Látka/výrobek/technologie/důkaz jsou:
  - .. nové/nového typu
  - .. předmětem rozdílných vědeckých stanovisek
  - .. předmětem rozdílných politických stanovisek
  - .. předmětem silného/odlišného stanoviska zainteresované strany
  - .. předmětem zájmu/obav veřejnosti
  - .. předmětem malého zájmu/obav veřejnosti, třebaže riziko je reálné

Stručně:

- .. Je riziko nové?
- .. Existují podobné události v minulosti?
- .. Bylo riziko nebo podobné riziko komunikováno v minulosti?
- .. Pokud ano, jak je nyní riziko vnímáno?
- .. Existují nějaké kampaně v oblasti veřejného zdraví nebo informace týkající se dotčeného rizika, o nichž jsou podávány zprávy?
- .. Probíhá v současné době ve zpravodajství nějaká komunikace o tomto riziku (nebo podobných rizicích)? Jak jsou tyto zprávy vnímány veřejností?
- .. Existují různé vědecké názory na toto riziko?

III.8. Požadovaná úroveň komunikace

- “ Hodnocení faktorů majících dopad na možné přístupy ke komunikaci by mělo poskytovat informace pro rozhodování o úrovních a typech komunikace. Stanovena byla jednoduchá definice úrovní komunikace s cílem poskytnout základní rámec pro různé přístupy ke komunikaci. Typy komunikace, které nejlépe vyhovují těmto různým úrovním (a berou v potaz faktory identifikované výše), se zabývá další část publikace věnovaná nástrojům a kanálům komunikace. Identifikovány byly následující úrovně komunikace (uvedené příklady jsou pouze orientační a mohou se lišit v závislosti na dotčených cílových adresátech):
- “ Nízký dopad na veřejné zdraví/nízký zájem veřejnosti (např. přídavné látky používané v krmivu)
- “ Nízký dopad na veřejné zdraví/vysoký zájem veřejnosti (např. látky jako GMO nebo potravinářská barviva, jejichž uvedení na trh bude povoleno pouze po hodnocení rizik)
- “ Střední dopad na veřejné zdraví/střední zájem veřejnosti (např. spotřeba soli)
- “ Vysoký dopad na veřejné zdraví/nízký zájem veřejnosti (např. kontaminace potravin bakterií *Salmonella* nebo *Campylobacter*)
- “ Vysoký dopad na veřejné zdraví/vysoký zájem veřejnosti (např. epidemie šířená bakterií *E.coli* 0104:H4 v Německu a ve Francii v roce 2011)

Toto je jednoduchá klasifikace, která však ve většině případů obecně vymezuje různé přístupy. I v případě nízkého dopadu nebo zájmu by měl platit základní závazek transparentnosti a otevřenosti, například v podobě zveřejnění hodnocení rizik.

V případě, že dopad nebo zájem bude pravděpodobně vysoký, bude třeba realizovat širokou škálu proaktivních komunikačních iniciativ. Pokud se jedná o něco mezi těmito dvěma situacemi, může být vhodné provádět některé cílené proaktivní aktivity.

Nejvhodnější využití zdrojů je obzvláště důležité u organizací financovaných z veřejných zdrojů. Z toho důvodu se mohou kategorie „nízký dopad/vysoký zájem“ a „vysoký dopad/nízký zájem“ stát předmětem obav, jelikož v tomto případě je neúměrné množství zdrojů investováno v reakci na vědecky nepodložená populární mediální témata spíše než do iniciativ zvyšujících povědomí veřejnosti o skutečných problémech veřejného zdraví.

Bez ohledu na míru dopadu na veřejné zdraví a zájem třetí strany je důležité, aby komunikátor byl obeznámen s vědeckými fakty. Je třeba seznámit se s kontextem a komunikátor rizika by měl být schopen reagovat na dotazy laiků způsobem přiměřeným míře rizika, např. „Ano, to je možné, ale nepravděpodobné, protože...“

Stručně:

- “ Jaký dopad bude riziko pravděpodobně mít na adresáty, s nimiž chcete komunikovat?
- “ Jakou míru zájmu o riziko pravděpodobně projeví tito adresáti?
- “ Je dopad rizika úměrný míře zájmu vyjádřenému ze strany zamýšlených adresátů?
- “ Budou adresáti pravděpodobně mít zájem o příčiny rizika a/nebo ujmou se aktivní role při řízení rizik (např. rizik souvisejících se stravou)?
- “ Je pravděpodobné, že budou chtít jednat sami s cílem vyhnout se expozici riziku?

IV

Nástroje a kanály

Nástroje, které si volíme, a kanály, které používáme, musí být vhodné pro daný úkol. Cíle komunikace musí být předně jasné a cíloví adresáti musí být známí. Pokud máme v tomto ohledu jasno, můžeme tomu přizpůsobit hlavní sdělení. Pak můžeme určit vhodné nástroje a zvolit vhodné kanály z nabídky možností. Tisková zpráva není vhodná v každé situaci ani pro každého adresáta.

Tento oddíl si neklade za cíl něco předepisovat, ale spíše názorně ukazovat, poskytovat přehled možných využití různých nástrojů. Při úpravě sdělení a zvažování vhodných nástrojů a kanálů by vždy mělo být přihlíženo k rozdílům mezi jednotlivými státy.

1

Vztahy s médii

Existuje mnoho různých typů médií a komunikátoři rizik by se měli snažit posoudit zájem a posílat tiskové zprávy pouze těm, kteří mají o danou oblast mimořádný zájem. Nicméně, nehledě na kvalitu vztahu, vztahy s médii samy o sobě nestačí k úspěchu a je nutné, aby byly doplněny dobrými webovými stránkami s přístupem ke kvalitním základním informacím.

VHODNÉ PRO

- .. Naléhavá oznámení týkající se veřejného zdraví, zejména akutních zdravotních rizik (tiskové zprávy, tiskové brífinky, zacílení na TV a rozhlasové zpravodajství, rozhovory atd.).
- .. Otázky vyvolávající velké obavy a pozornost veřejnosti (tiskové zprávy, rozhovory, reportáže atd., zacílení na média relevantní pro danou záležitost).
- .. **Upozornění** – V době „míru“ je třeba investovat nezbytné zdroje do vztahů s médii, aby byla zajištěna efektivnost proaktivní činnosti.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- .. Jiné typy a míry rizika včetně změn míry rizika. Mějte na paměti, že média se mohou zaměřovat na rakovinu a jiné faktory strachu, i když riziko je minimální. Využívejte média proaktivně v případě skutečně nové zprávy, zejména pak u těchto scénářů.

NEVHODNÉ PRO

- .. Nízké riziko, není třeba žádné opatření nebo doporučení; nízký zájem – žádná nová zpráva!
- .. Institucionální a procesní zajímavosti pro jiné zainteresované strany, ale nikoli pro média (s výjimkou určitých případů pro specializovaná média).

2

Webové stránky

VHODNÉ PRO

- .. Komunikace určená široké skupině adresátů, kde zpětná vazba není prioritou – nepostradatelná část komunikačního mixu.
- .. Vhodné pro všechny míry rizika, zajištěn je volný přístup k různým typům informací pro všechny zúčastněné strany (např. od často kladených otázek až po úplná vědecká stanoviska).
- .. Obzvláště užitečné pro zveřejňování časově citlivého obsahu, který možná bude nutné pravidelně redigovat/upravovat.

- .. Umožňují snadné doplnění dodatečných informací.
- .. Umožňují vazby na jiné relevantní aktéry.
- .. Uvádí informace do správného kontextu.
- .. Další osvěta prostřednictvím digitálních zdrojů.
- .. Zveřejnění elektronických dokumentů, např. ve formátu pdf, Word atd. (pokud jsou doprovázeny vysvětlujícími texty na webu).

NEVHODNÉ PRO

- .. Zapojení adresátů a získání zpětné vazby, pokud nejsou doplněny speciálními aplikacemi, které umožňují uživatelům poskytnout konkrétní zpětnou vazbu k velice konkrétním otázkám (např. online veřejné konzultace).

3

Tištěné publikace

VHODNÉ PRO

- “ Zásah konkrétních cílových adresátů zprávami ušitými na míru (zpravodaje, periodika, letáky) prostřednictvím řízených mailing listů, distribuce na konferencích atd.
- “ Důležité klíčové dokumenty vzhledem k finančním nákladům na tisk, výrobu a distribuci (strategie, výroční zprávy, přehledy vědeckých dat).
- “ Obsah, který není vázaný na čas a pravděpodobně nebude vyžadovat významné změny v průběhu času.
- “ Užitečné v zemích/pro skupiny zainteresovaných osob, které mohou mít omezený přístup na internet.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- “ Zvláštní přílohy, upozorňující čtenáře na obsah online, pokud je relevantní.

NEVHODNÉ PRO

- “ Naléhavá oznámení o vysokém riziku pro veřejné zdraví vzhledem k času nezbytnému pro tisk a výrobu.

4

Digitální publikace

VHODNÉ PRO

- “ Zásah konkrétních cílových adresátů zprávami ušitými na míru (zpravodaje, periodika, letáky) prostřednictvím řízených mailing listů, distribuce na konferencích atd.
- “ Obsah vázaný na čas, protože náklady na aktualizace jsou nižší než tištěné publikace.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- “ Upoutání pozornosti s použitím nápadného designu za účelem zvýšení počtu čtenářů důležitých sdělení.

NEVHODNÉ PRO

- “ Důležité klíčové dokumenty z důvodu finančních nákladů na tisk, výrobu a distribuci (strategie, výroční zprávy, přehledy vědeckých dat).

5

Setkání a workshopy

VHODNÉ PRO

- “ Zapojení klíčových adresátů u citlivých otázkách, pokud je vyžadována diskuse a informovaná rozhodnutí.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- “ Sdílení/vysvětlení informací, proč byla učiněna určitá rozhodnutí.

NEVHODNÉ PRO

- “ Zásah velkého počtu osob v rámci rozlehlé zeměpisné oblasti, ačkoli to může být vyřešeno placeným webcastingem.
- “ Krátkodobá oznámení v důsledku logistických/organizačních omezení.

6

Veřejné konzultace

VHODNÉ PRO

- .. Získání různých pohledů na potenciálně kontroverzní nebo složité otázky, kdy bude zvažována zpětná vazba a použita k formulování konečného výstupu.
- .. Testování sdělení u různých adresátů.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- .. Usnadnění dialogu mezi různými zainteresovanými stranami.

NEVHODNÉ PRO

- .. Požadování zpětné vazby, pokud se nepočítá s jejím zahrnutím do konečného výstupu.

7

Partnerské sítě/sítě zainteresovaných stran

VHODNÉ PRO

- .. Naslouchání různým pohledům.
- .. Lepší pochopení prostředí, v němž působí daná organizace.
- .. Budování vztahů a zapojení se do dialogu s klíčovými organizacemi zainteresovanými v evropském dodavatelském řetězci bezpečných potravin.
- .. Získání informací, které pomohou formovat směr/priority/program činnosti organizace.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- .. Informování zainteresovaných stran o současných aktivitách.
- .. Urychlení šíření klíčových sdělení prostřednictvím vlastních komunikačních nástrojů a kanálů zainteresovaných stran.

NEVHODNÉ PRO

- .. Zapojení, pokud názory/příspěvky nebudou zvažovány ve vztahu ke konečnému výstupu.

8

Sociální networking (Facebook, LinkedIn atd.)

VHODNÝ PRO

- .. Rychlé informování a zapojení zúčastněných stran.
- .. Jednoduché, úzce zaměřené zprávy, které musí zasáhnout široký okruh spotřebitelů.
- .. Může být velice účinný díky diskusím online komunit, kterých lze využít jako katalyzátoru ke změně chování.
- .. Může podpořit osvětu u nových adresátů.

NĚKDY VHODNÝ PRO

- .. Neformální zapojení spotřebitelů.

NEVHODNÝ PRO

- .. Zdvojování obsahu webových stránek organizace.
- .. Citlivá témata, pokud není možné najít zdroje k řízení diskusí a potřeb komunity.

9

Twitter

VHODNÝ PRO

- .. Zasílání rychlých, tematicky zaměřených varování (maximálně 140 znaků) předplatitelům, kteří vyjádří zájem.
- .. Nasměrování předplatitelů k obsahu online, kde je k dispozici více informací a větší kontext.
- .. Umožnění šíření originálního sdělení co nejpřesněji, díky snadnosti funkce preposílání.

NĚKDY VHODNÝ PRO

- .. Informování předplatitelů o nejnovějších zprávách, aktualizacích, publikacích atd.
- .. Zapojení zúčastněných stran v omezeném rozsahu.
- .. Testování konceptů u věrných sledujících (followerů).

NEVHODNÝ PRO

- .. Získání podrobné zpětné vazby od uživatele. Počet znaků je omezen a tato online fóra se nezaměřují na dialog.
- .. Zdvojování obsahu webových stránek organizace.

10

Blogování

VHODNÉ PRO

- .. Informování a zapojení zúčastněných stran u všech typů rizik.
- .. Sdílení reflektivních článků vyjadřujících názor a ukazujících lidskou tvář organizace.
- .. Zasílání sdělení, která jsou relevantní i po určité době (archivy budou přístupné na rozdíl od mikroblogů).
- .. Budování komunity osob kolem konkrétního tématu.

NĚKDY VHODNÉ PRO

- .. Rychlé šíření nových zpráv.

NEVHODNÉ PRO

- .. Jednosměrnou komunikaci – komunikátoři musí být připraveni a mít zdroje k tomu, aby se zabývali otázkami, které mohou vyvstat, vysvětlovali je a odpovídali na ně.
- .. Zdvojování obsahu webových stránek organizace.

Poučení se ze zkušeností

V tomto oddíle komunikátoři z EFSA a zástupci členských států z jeho Vědecké sítě pro komunikaci (CEN) sdílejí své zkušenosti a získané poznatky dokládající, jak byly různé nástroje a kanály efektivně využity pro různé účely. Případové studie poskytují informace o tom, jak si klíčové organizace poradily s komunikačními aspekty zásadních problémů, které v posledních letech ovlivnily evropský potravinový řetězec. Tyto pokyny jsou živým dokumentem a případové studie budou pravidelně aktualizovány tak, aby odrážely nejnovější vývoj a zachycovaly osvědčenou praxi v tomto oboru.

Čisté nebe na obzoru

Tento oddíl se zabývá proaktivními komunikačními přístupy, které předvídají potřeby a cíle adresátů ve snaze co nejdříve splnit informační a komunikační požadavky.

Akrylamid v potravinách

Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), 2015

Základní informace

Akrylamid je chemická látka, která se přirozeně tvoří v mnoha běžných potravinách obsahujících škrob během běžné tepelné úpravy při vysokých teplotách (při smažení, pečení, pražení a také průmyslovém zpracování při teplotě +120 °C a nízké vlhkosti). Akrylamid je obsažen v mnoha potravinách z brambor a na bázi obilovin: bramborové chipsy a snacky, hranolky, krokety, pečené brambory, chléb, sušenky, dorty, sladké pečivo, kreky, suchary a křehký chléb. Dále je přítomný v pražené kávě a v různých kávových náhražkách.

Akrylamid se v potravinách tvoří především z cukrů a aminokyselin (zejména pak z aminokyseliny s názvem asparagin). Ty se přirozeně vyskytují v mnoha potravinách. Chemický proces, jehož výsledkem je tvorba akrylamidu, je známý jako Maillardova reakce; rovněž při ní dochází k „zhnědnutí“ potravin a ke změně jejich chuti. Nicméně bylo prokázáno, že expozice akrylamidu a glycidamidu – jednoho z jeho metabolitů – způsobuje u zvířat po čase rakovinu.

Úřady věděly o akrylamidu v potravinách od roku 2002 a monitorovaly expozici spotřebitelů akrylamidu. Úřad EFSA byl požádán, aby zvažil nové vědecké poznatky o možné karcinogenitě akrylamidu a v květnu 2015 dokončil první kompletní hodnocení rizik souvisejících s touto látkou.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	“ Potenciálně vysoké	<i>Přítomnost akrylamidu v mnoha často konzumovaných potravinách znamená, že rizika pro lidské zdraví jsou rozsáhlá.</i>
Povaha nebezpečí (např. látka)	“ Jako procesní kontaminanty jsou jak akrylamid, tak především jeho metabolit glycidamid, u zvířat genotoxické a karcinogenní. Rovněž mohou mít nepříznivý účinek na nervový systém, prenatální a postnatální vývoj a reprodukci u mužů.	<i>Významná data z pokusů na zvířatech potvrzují toxicitu akrylamidu a glycidamidu, avšak důkazy ze studií na lidech jsou neprůkazné. Testování na lidech je náročné vzhledem k přítomnosti těchto látek v mnoha potravinách.</i>
Kdo/co je zasažen	“ Zasaženy jsou osoby v každém věku, nejvíce jsou však zasaženy děti.	<i>Děti jsou nejvíce ohroženy vzhledem k jejich tělesné hmotnosti.</i>
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	“ Dlouhodobé účinky – jelikož všechny potraviny obsahující škrob tepelně upravované při vysoké teplotě obsahují akrylamid, expozice je běžná. I když toxicita není extrémně vysoká, rozšíření akrylamidu zvyšuje riziko rakoviny.	<i>Výsledky testů na lidech jsou zatím neprůkazné, tj. karcinogenita je prokázána u zvířat, nikoli u lidí (je však pravděpodobná vzhledem k výsledkům testů na zvířatech).</i>
Expozice nebezpečí	“ Rozpětí expozice (MoE) u karcinogenních účinků akrylamidu je v rozmezí od 425 u průměrných dospělých spotřebitelů do 50 u batolat s vysokou spotřebou. Toto rozpětí naznačuje riziko pro veřejné zdraví. “ Rozpětí expozice u neurologických účinků je v rozmezí od 1 075 u průměrných dospělých spotřebitelů do 126 u batolat s vysokou spotřebou, což naznačuje, že nepředstavují riziko pro veřejné zdraví.	<i>U látek, které jsou genotoxické a karcinogenní, hodnota MoE 10 000 nebo vyšší představuje nízké riziko pro veřejné zdraví. U negenotoxických látek hodnota MoE 100 nebo vyšší naznačuje nulové riziko pro veřejné zdraví.</i>
Schopnost kontrolovat riziko	“ Výběr složek, metod skladování a teplota při tepelné úpravě ovlivňují množství akrylamidu v potravinách.	<i>Je prakticky nemožné eliminovat akrylamid ze stravy. Avšak kontroly a/nebo informační kampaně zaměřené na průmyslovou výrobu potravin, restaurace, catering a domácí přípravu jídel mohou přispět ke snížení obsahu akrylamidu v potravinách.</i>
Jiné faktory týkající se vnímání rizik	“ Maillardova reakce způsobuje zhnědnutí potravin a ovlivňuje jejich chuť, což pro mnoho spotřebitelů zlepšuje zážitek z jídla. Spotřebitelé možná dají přednost riziku, které je dlouhodobé, před změnou návyků při vaření/stravovacích návyků, které by měly negativní vliv na jejich zážitek z jídla.	<i>V Evropě několik provozovatelů velkých potravinářských podniků přijalo dobrovolný etický kodex s cílem snížit hladiny akrylamidu v potravinách. Provozovatelé menších podniků, např. cateringových služeb a restaurací, také sehrají určitou roli při produkci akrylamidu v potravinách.</i>
Požadovaná úroveň komunikace	“ Vrstvená komunikace zacílená na evropské a národní manažery rizik, provozovatele potravinářských podniků, spotřebitelské organizace a spotřebitele byla nutná ke zvýšení obecné informovanosti.	<i>Potenciální rizika pro veřejné zdraví spojená s akrylamidem v potravinách nebyla neznámá před vydáním vědeckého stanoviska úřadem EFSA; jednalo se však o první hodnocení v rámci celé EU, které také přihlíželo k mnoha novým vědeckým informacím.</i>

Diskuse

Komunikace úřadu EFSA měla dosáhnout dvou hlavních cílů: poskytnout manažerům rizik solidní vědecký základ pro budoucí opatření pro snížení obsahu akrylamidu, jsou-li považována za nezbytná; a zvýšit povědomí všech zainteresovaných stran včetně široké veřejnosti. Dále pak, jelikož způsoby domácí přípravy jídel a stravovací návyky spotřebitelů přímo ovlivňují expozici akrylamidu, úřad EFSA spolupracoval s experty pro komunikaci z orgánů členských států EU na přípravě společného nástroje (infografiky) pro použití úřadem EFSA a jeho národními partnery. Tato infografika obsahovala vědecké informace o akrylamidu v potravinách, ale také přehled vybraných tipů pro stravování a vaření, které národní orgány poskytly obyvatelstvu za účelem snížení jejich expozice akrylamidu ve stravě.

Závěry ohledně úrovně komunikace a vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Úřad EFSA a mnoho národních příslušných orgánů ve státech EU/EHP poskytují informace o možných zdravotních rizicích akrylamidu v potravinách. Vědecké stanovisko EFSA z roku 2015 vyžádané Evropskou komisí vzalo v úvahu nové vědecké poznatky a proto komunikační kampaň byla považována za nezbytnou. Komunikační přístup EFSA byl mnohvrstevný a byl zahájen ještě před vydáním stanoviska.

Rok před vydáním svého stanoviska úřad EFSA zveřejnil tiskovou zprávu a uspořádal veřejnou konzultaci k návrhu vědeckého stanoviska, který obsahoval předběžné závěry. Konzultace umožnila úřadu EFSA shromáždit užitečné informace od zainteresovaných stran – především od různých dotčených potravinářských odvětví a spotřebitelských organizací. Jejich zástupci byli pozváni na veřejné setkání v Bruselu s cílem vysvětlit a prodiskutovat návrh s vědeckými experty EFSA. Zpětná vazba umožnila úřadu EFSA doladit jednotlivé aspekty stanoviska a budovat porozumění zainteresovaných stran a manažerů rizik.

Ke zveřejnění stanoviska úřad EFSA vydal tiskovou zprávu a často kladené dotazy (FAQ) pro využití médií. Dále pak čtyřstránkové shrnutí psané jednoduchým jazykem a objasňující klíčové části hodnocení rizik bylo zacíleno na manažery rizik v rámci EU a na národní úrovni a osoby s politickou rozhodovací pravomocí. Infografika vypracovaná spolu s národními partnery pro komunikaci byla určena široké veřejnosti a byla intenzivně propagována na Twitteru a jiných platformách. Některé národní orgány využily tento nástroj ve svých vlastních národních kampaních ke zvyšování informovanosti.

Obecně, rozsáhlé a průběžné pokrytí médií od června 2015 na úrovni EU a v několika státech v rámci celé Evropy přispělo ke zvýšení informovanosti v této oblasti.

Závěry a poučení se v oblasti komunikace

Tisková zpráva vydaná v roce 2014 a 2015 zaznamenala vysoký počet zhlédnutí. Sledování mediálního pokrytí odhalilo zájem o různé aspekty stanoviska v různých zemích; například v některých zemích byl důraz kladen na toasty a chipsy, v jiných na kávu a smažené bramborové produkty.

Ukazatele míry zájmu (engagement) o webové stránky EFSA ukázaly vysoký zájem, tj. většina uživatelů na stránkách zůstala, aby si přečetla celý článek a dozvěděla se další informace. Dobře zavedené zdroje návštěvnosti – zpravodaj EFSA s názvem Highlights a Google – hrály i nadále hlavní úlohu, podtrhující důležitost indexování a optimalizace vyhledavače.

Velice překvapivá byla pro EFSA skutečnost, že komunikace o akrylamidu v potravinách byla na sociálních médiích propagována proaktivněji než predešlá činnost. To přineslo zajímavé výsledky: Twitter se stal důležitým zdrojem návštěvnosti obsahu EFSA, ale totéž platí pro další sociální sítě, např. LinkedIn a Facebook. Strukturovaný plán pro sociální média zlepšil viditelnost obsahu EFSA. Návštěvnost webových stránek EFSA prostřednictvím sociálních médií u tohoto obsahu dosahovala dvojnásobku průměru dosahovaného u obsahu EFSA. Infografika a stávající video EFSA o procesních kontaminantech v potravinách zlepšily viditelnost obsahu webových stránek a příspěvků na sociálních médiích. Rovněž se staly užitečnými zdroji pro národní orgány a další šířitele, např. média, spotřebitelské organizace a ty co mají vliv na Twitter.

Bezpečnost kofeinu

Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), 2014

Základní informace

Kofein je chemická sloučenina přirozeně se vyskytující v potravinách a nápojích, např. v kávě a kakaových bobech a v čajových lístcích. Rovněž se přidává do různých potravin, např. do sladkého pečiva, zmrzlin, sladkostí a kolových nápojů a je obsažen v takzvaných energetických nápojích, spolu s dalšími složkami jako je taurin a D-glukurono- γ -lakton. V kombinaci s p-synefrinem je také přítomný v řadě doplňků stravy určených ke snížení tělesné hmotnosti a zvýšení sportovního výkonu. Při konzumaci člověkem kofein stimuluje centrální nervový systém a v mírných dávkách zvyšuje bdělost a snižuje ospalost.

Některé členské státy EU vyjádřily obavy ohledně bezpečnosti konzumace kofeinu běžnou populací a konkrétními skupinami, např. dospělými osobami vykonávajícími fyzickou aktivitu a jednotlivci konzumujícími kofein společně s alkoholem nebo látkami obsaženými v energetických nápojích. Až do tohoto okamžiku byl kofein na úrovni EU hodnocen pouze v souvislosti s energetickými nápoji; bezpečnost celkového příjmu kofeinu ze všech zdrojů a akceptovatelná konzumace dosud hodnoceny nebyly. Evropská komise požádala úřad EFSA, aby tuto mezeru vyplnil.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	.. Nízké/střední	<i>Nízké na úrovni jednotlivce. Střední/vysoké na úrovni určitých skupin obyvatelstva.</i>
Povaha nebezpečí (např. látka)	.. Součástí potravin vyskytující se v celé řadě běžně konzumovaných výrobků.	
Kdo je zasažen	.. Všechny skupiny obyvatelstva.	
Jak jsou lidé zasaženi	.. Krátkodobé nežádoucí účinky na dospělé a děti mohou zahrnovat problémy související s centrálním nervovým systémem, např. přerušovaný spánek, úzkost a změny chování. V dlouhodobějším horizontu je nadměrná konzumace kofeinu spojována s kardiovaskulárními problémy a u těhotných žen s růstovou retardací plodu.	
Expozice nebezpečí	.. Průměrný denní příjem se liší v jednotlivých členských státech, částečně v důsledku odlišných kulturních návyků. Ve většině průzkumů zahrnutých v Databázi spotřeby potravin EFSA je káva dominantním zdrojem kofeinu u dospělých, s podílem 40 % až 94 % celkového příjmu. V Irsku a ve Spojeném království je hlavním zdrojem čaj, který tvoří 59 %, resp. 57 % celkového příjmu kofeinu. Dalším důvodem podílejícím se na rozdílech ve spotřebě – jiným než kulturní návyky – je proměnlivá koncentrace kofeinu v některých potravinářských výrobcích.	
Schopnost kontrolovat riziko	.. EFSA vydal doporučení týkající se bezpečné konzumace pro různé skupiny obyvatelstva. Např. dospěl k závěru, že denní příjem do 400 mg nezvýší bezpečnostní rizika u běžné zdravé dospělé populace, s výjimkou těhotných žen.	<i>Doporučený denní příjem u těhotných žen je 200 mg/den. Doporučení pro dospělé mohou být aplikována i na děti na základě tělesné hmotnosti.</i>
Jiné faktory související s vnímáním rizik	.. Mnoho lidí si spojuje konzumaci kofeinu výhradně s kávou a neuvědomuje si, že k celkovému příjmu přispívá čokoláda a čaj.	<i>Nedostatek důkazů o účincích „energetických nápojů“, které obsahují kofein a o kombinovaných účincích například také konzumace kofeinu a tělesného cvičení.</i>
Požadovaná úroveň komunikace	.. Komunikační materiály pro cílové adresáty zahrnující od spotřebitelů, kteří mají zájem či obavy, až po manažery rizik na národní úrovni a na úrovni EU.	<i>Bezpečnost kofeinu je ostře sledovanou otázkou veřejného zdraví. Jakákoli vědecká studie/hodnocení zaručeně přiláká vysoký zájem médií.</i>

Diskuse

Vědecké stanovisko EFSA se zabývalo možnými nežádoucími účinky konzumace kofeinu ze všech dietárních zdrojů, včetně doplňků stravy: u běžné zdravé populace a u podskupin jako jsou např. děti, dospívající, dospělí, starší osoby, těhotné a kojící ženy a osoby vykonávající fyzickou aktivitu; v kombinaci s jinými látkami, které jsou obsaženy v „energetických nápojích“ (D-glukurono-γ-lakton a taurin), s alkoholem nebo p-synefrinem.

Stanovisko nezvažovalo možné nežádoucí účinky kofeinu: u skupin obyvatelstva postižených onemocněním nebo zdravotními problémy; ve spojení

s léky a/nebo drogami; ve spojení s dávkami alkoholu, které samy o sobě představují riziko pro zdraví (např. během těhotenství, nestřídmé požívání alkoholu).

To znamenalo, že ačkoli úřad EFSA komunikoval jasná sdělení o celé řadě důležitých rizik pro veřejné zdraví, byly zde i jiné otázky vyvolávající velký zájem, které řešit nemohl. Například v médiích se hodně spekuluje o účincích kombinované konzumace kofeinu (prostřednictvím energetických nápojů) a alkoholu, ale existuje velmi málo důkazů, na nichž by bylo možné založit vědecké hodnocení.

Závěry týkající se úrovně komunikace a vhodných komunikačních nástrojů a kanálů

Toto byl příklad situace, kdy komunikátoři musejí tlumočit jasná sdělení a zároveň přitom zvládat očekávání a říkat pravdu o nejistotách. Pomocí vrstveného přístupu od reportáží až po odborné výstupy v podobě shrnutí psaných jednoduchým jazykem a často kladených dotazů byli osloveni všichni cíloví adresáti. Hlavní sdělení zabývající se otázkou „co je bezpečné?“ byla předávána všemi kanály a nástroji a podpořena materiálem poskytujícím kontext o zdrojích kofeinu v potravinách a o tom, kolik kofeinu je konzumováno v jednotlivých zemích a jednotlivými skupinami obyvatelstva.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Evropská komise použije závěry jako podkladové informace pro rozhodování o uvádění určitých výrobků obsahujících kofein na trh.

Vědecké stanovisko EFSA si získalo velkou pozornost médií, přičemž většina reportáží využívá komunikační výstupy jako referenční bod s citacemi z materiálů poskytujících kontext.

Hodnocení zdůraznilo, jak důležité je získat informace od zainteresovaných stran v raném stádiu přípravy tohoto dokumentu. EFSA realizoval rozsáhlou konzultaci s členskými státy, spotřebitelskými skupinami, průmyslem a dalšími.

Shrnutí pro laiky je neocenitelným nástrojem, pokud je vhodně použito, zabývající se „základními“ otázkami, které jsou důležité pro veřejnost i média. Potenciálně znepokojující odbornou zprávu promění ve sdělení přístupné a vše zahrnující.

Komunikace o zoonózách alimentárního původu

Evropský úřad pro bezpečnost potravin
(EFSA), 2011–2012

Základní informace

Zoonózy jsou infekce nebo onemocnění, k jejichž přenosu může dojít přímo nebo nepřímo mezi zvířaty a lidmi. Zoonotická onemocnění alimentárního původu jsou způsobena konzumací potravin nebo pitné vody kontaminovaných patogenními mikroorganismy, např. bakteriemi a jejich toxiny a parazity. Závažnost těchto onemocnění u člověka je různá od mírných příznaků až po život ohrožující stavy. Rizika kontaminace jsou přítomna od zemědělské produkce až po spotřebu („z farmy až po vidličku“) a vyžadují prevenci a kontrolu v rámci celého potravinového řetězce.

Zoonotická onemocnění alimentárního původu jsou významnou a široce rozšířenou hrozbou pro lidské zdraví. V Evropské unii je každoročně potvrzeno více než 320 000 případů výskytu u člověka, jejich skutečný počet je však pravděpodobně mnohem vyšší. Koordinovaný přístup všech aktérů EU k zoonotickým onemocněním pomohl snížit počet případů salmonelové infekce téměř o polovinu během období pěti let (2004–2009). Úřad EFSA pomáhá chránit spotřebitele před touto hrozbou pro veřejné zdraví tím, že poskytuje nezávislou vědeckou podporu a doporučení ohledně aspektů těchto onemocnění týkajících se lidského zdraví a bezpečnosti potravin a tím, že monitoruje situaci v EU.

Zoonotická onemocnění byla vybrána jako jedna z oblastí pro komunikaci úřadem EFSA. Dlouhodobý komunikační plán identifikoval klíčové oblasti (salmonella a antimikrobiální rezistence), vnitřní a vnější milníky a relevantní komunikační kanály.

Aktivity prováděné na základě tohoto plánu zahrnovaly komplexní informační balíček o zoonotických onemocněních; přehledy k distribuci zainteresovaným stranám; mediální aktivity a krátká objasňující videa.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> • Vysoké riziko pro člověka v závislosti na typu zoonózy a skupině obyvatelstva 	<p><i>Každoročně je hlášeno více než 190 000 případů kampylobakterií a více než 100 000 případů salmonelózy u člověka, třebaže skutečný počet je zřejmě mnohem vyšší. Některé patogeny, ačkoli méně často hlášené, mohou mít vážné účinky na zdraví zejména pro zranitelné skupiny (např. listérie vede k vyšší úmrtnosti u starších skupin obyvatelstva).</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> • Vysoký dopad na veřejné zdraví/nízký zájem veřejnosti. S výjimkou krizových situací (např. krize způsobená E. coli v roce 2011 v Evropě), obecně spotřebitele příliš neznepokojuje bakteriální kontaminace potravin a existuje poměrně malý/nízký zájem zainteresovaných stran. 	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	<ul style="list-style-type: none"> • Na člověka může mít negativní vliv konzumace kontaminovaných potravin. 	<p><i>Bezpečná manipulace se syrovým masem a jinými syrovými potravinovými složkami, důkladná tepelná úprava a správná kuchyňská hygiena mohou předcházet riziku, které představují mikroorganismy, nebo ho snížit.</i></p>
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> • Poměrně široká expozice prostřednictvím různých potravin 	<p><i>Různé potraviny mohou být kontaminovány patogenními mikroorganismy, např. vejce, syrové maso a zelenina.</i></p>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> • Integrovaný přístup manažerů rizik a hodnotitelů rizik nezbytný ke kontrole rizika a ke sledování pokroku. 	<p><i>Kontrola rizika vyžaduje omezení přítomnosti patogenních bakterií u zvířat určených k produkci potravin a odvozených produktů, jakož i osvětu spotřebitelů v oblasti bezpečného nakládání s potravinami.</i></p>
Povaha nebezpečí (např. látka)	<ul style="list-style-type: none"> • Patogenní bakterie, bakteriální toxiny, parazité 	<p><i>Mnoho mikroorganismů se běžně vyskytuje ve střevech zdravých zvířat určených k produkci potravin.</i></p>
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> • Spotřebitelé v EU; zvířata 	
Jiné faktory související s vnímáním rizik	<ul style="list-style-type: none"> • Dopad zoonotických onemocnění není v EU všeobecně známý a spotřebitelé mají větší obavy z chemických nebezpečí než z biologických nebezpečí. 	<p><i>S výjimkou velkých epidemií onemocnění z potravin, zoonózy a opatření EU k jejich potírání obvykle mají nižší pokrytí médií než mnoho jiných otázek bezpečnosti potravin.</i></p>

Diskuse

Dosažení komplexního komunikačního přístupu k zoonotickým onemocněním vyžadovalo důkladné dlouhodobé plánování. Vytvoření informačního materiálu vhodného pro všechny typy adresátů vyžadovalo proaktivní práci. Mediální aktivity se zaměřily na klíčové vědecké výstupy z roku 2011 vycházející z milníků identifikovaných během fáze plánování.

Závěry ohledně úrovně komunikace

Riziko zoonotických onemocnění z potravin je významnou hrozbou pro veřejné zdraví, avšak zájem veřejnosti je poměrně nízký v porovnání s jinými otázkami. Celková ekonomická zátěž zoonotických onemocnění v EU je významná (např. až 3 miliardy EUR ročně v případě salmonelózy u člověka). Z těchto důvodů byly mediální aktivity zacílené na specializovaná média doplněny komunikačními materiály zacílenými na širokou veřejnost.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Použita byla široká paleta různých komunikačních nástrojů a kanálů. Online komunikační aktivity včetně videí a přehledů byly zvoleny jako nástroje vhodné pro poskytování obecných informací všem typům adresátů. Mediální aktivity byly zvažovány pro konkrétní záležitosti a byly obzvláště zaměřeny na adresáty z řad odborníků.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

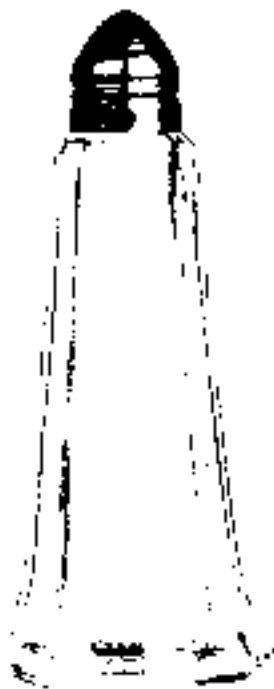
Tematický komunikační přístup EFSA k zoonotickým onemocněním alimentárního původu je stále ještě připravován a výsledky budou důkladně vyhodnoceny v nadcházejících letech. Jako klíčový aktér v Evropě přispívající k potírání zoonotických onemocnění alimentárního původu je úřad EFSA v ideálním postavení, aby poskytoval členským státům a jiným zainteresovaným stranám cenné informace v oblasti veřejného zdraví o riziku, které představují zoonotická onemocnění. Pozitivního ohlasu se dočkaly především komplexní balíček

obecných informací zveřejňovaných na webových stránkách úřadu EFSA, přehledy a videa. Dále pak, v rámci organizace, tyto informace jsou zdrojem komplexních referenčních materiálů k využití různými útvary pro různé účely (např. v reakci na vnější dotazy, při příležitosti akcí).

Cílem tohoto komplexního přístupu je zvyšovat informovanost o této hrozbě pro veřejné zdraví u všech cílových adresátů EFSA, o úloze EFSA při potírání této hrozby společně s dalšími aktéry v EU a o pokroku, kterého bylo dosud dosaženo.

Kampaň za snížení spotřeby soli

Agentura pro potravinové standardy (FSA),
Spojené království, 2004–2009

Základní informace

Veškeré obyvatelstvo Spojeného království by mohlo být potenciálně ohroženo vysokým příjmem soli. Aby agentura FSA dosáhla skutečného dopadu na příjem soli spotřebitelů, působila v partnerství s potravinářským průmyslem a zdravotnickými organizacemi Spojeného království, aby podpořila změnu složení výrobků a zvýšila povědomí spotřebitelů o zdravotních rizicích spojených s konzumací příliš vysokého množství soli. Kampaň na zvyšování informovanosti spotřebitelů byla připravena ve spolupráci s iniciativou zaměřenou na snížení obsahu soli v nakupovaných potravinách. V roce 2006 byly zveřejněny původní dobrovolné cíle snížení soli v podobě pokynů pro potravinářský průmysl. Tyto cíle jsou předmětem pravidelných přezkoumání a revizí, jejichž účelem je dále pokračovat ve snižování denního příjmu soli.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> · Vysoká pro ty, kteří pravidelně konzumují velké množství soli. 	<p><i>Po komplexním hodnocení rizik spojených se solí a souvisejících zdravotních výsledků nezávislý Vědecký poradní výbor pro výživu (2003) potvrdil, že pro obyvatelstvo jako celek by bylo přínosem snížit maximální denní příjem soli na 6 g. Nižší doporučené maximální množství bylo stanoveno pro děti do 11 let věku.</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> · Středně velký dopad na veřejné zdraví/středně velký zájem veřejnosti 	
Jak jsou lidé/zvířata zasaženi	<ul style="list-style-type: none"> · Chronické riziko 	<p><i>Konzumace příliš velkého množství soli může zvýšit krevní tlak, což ztrojnásobuje riziko vzniku srdečního onemocnění nebo cévní mozkové příhody. Snížení denního příjmu soli na 6 g ve Spojeném království by mohlo předejít v průměru 20 200 případům předčasné smrti ročně.</i></p>
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> · Rozsáhlá expozice – Přibližně 75 % konzumované soli pochází ze zpracovaných potravin, 10–15 % spotřebitelé do jídla přidávají a 10–15 % je přítomno přirozeně v potravinách. 	<p><i>Když byla kampaň zahájena, dospělí konzumovali v průměru 9,5 g soli denně.</i></p>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> · Vyžaduje trvalé úsilí o kontrolu rizika. 	
Povaha nebezpečí (např. látka)	<ul style="list-style-type: none"> · Ve většině potravin je přirozeně přítomno nízké množství soli. Sůl je rovněž přítomná ve zpracovaných potravinách a přidávána do potravin spotřebiteli. 	<p><i>Sůl je velice známý produkt a mnoho lidí si možná neuvědomuje riziko spojené s vysokou konzumací soli.</i></p>
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> · V důsledku přítomnosti soli ve většině potravin je soli vystaven denně každý. 	<p><i>Celé obyvatelstvo by potenciálně mohlo být ohroženo vysokým příjmem soli.</i></p>
Jiné faktory týkající se vnímání rizika	<ul style="list-style-type: none"> · Veřejnost má ze soli malé obavy, a přesto je riziko reálné. Tato nízká míra obav částečně pramení z toho, že sůl je všem známá. 	<p><i>Sůl je důležitá pro ochucení potravin – což je překážka pro změnu chování.</i></p>

Diskuse

Kampaň si vyžádala vysokou míru proaktivní činnosti. Pro získání podpory pro tuto kampaň bylo nezbytné zapojit širokou škálu zainteresovaných stran, včetně odvětvových organizací, charitativních a jiných nevládních organizací. Všechny sektory potravinářského průmyslu – maloobchodníci, výrobci, profesní sdružení, poskytovatelé stravovacích služeb a dodavatelé pro gastronomický průmysl – podpořily sdělení zvyšující informovanost o soli, pozitivně reagovaly na výzvy ke snížení soli v potravinách a nadále se angažovaly v tomto programu.

Závěry ohledně úrovně komunikace

Riziko, které představuje sůl, by mohlo mít velký dopad na životy lidí, a přesto je zájem o něj poměrně malý. Sůl představuje významné riziko pro celou populaci, nicméně toto riziko působí pouze v dlouhodobém horizontu. Z těchto důvodů se zdála vhodná rozsáhlá, proaktivní komunikační iniciativa, realizovaná v rámci několika fází a zahrnující širokou škálu zainteresovaných stran.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Komunikační iniciativa byla zaměřena na ženy ve věku 35–65 let. Ačkoli srdeční onemocnění a cévní mozková příhoda pravděpodobněji postihují muže, ženy jsou nadále těmi, kdo nakupují potraviny a připravují jídlo v domácnostech Spojeného království. K doručení těchto sdělení byla použita řada různých médií, včetně TV reklamy, posterů, článků v časopisech pro ženy a v celostátních denících, jakož i ve zpravodajství. Kromě online informací zaměřených na spotřebitele byly ve všech fázích kampaně vytvářeny materiály pro spotřebitele, např. letáky a kartičky s výzvami ve velikosti kreditní karty přispívající ke zvyšování informovanosti o těchto otázkách, a opatření, která lze přijmout za účelem snížení příjmu soli. Také celá řada zainteresovaných stran – v rámci potravinářského průmyslu i nevládních organizací – pracovala na tom, aby se poselství kampaně dostalo i k těžko zasažitelným skupinám. Například kromě komunikování sdělení o snižování spotřeby soli místním orgánům, partnerům v oblasti veřejného zdraví a potravin prostřednictvím cílených elektronických zpravodajů a publikací týmy spolupracovaly s řadou regionálních partnerů na konkrétních místních projektech ke zvyšování informovanosti o účinku soli na zdraví a ke snižování konzumace soli.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Specifické analýzy moči provedené po třetí fázi kampaně ukázaly, že dospělí konzumovali v průměru 8,6 g soli v porovnání s 9,5 g před zahájením kampaně. Dále pak vyhodnocení kampaně, prostřednictvím sledování změn v chování uváděném spotřebiteli, naznačilo, že před spuštěním fáze 4:

- .. počet spotřebitelů omezujících spotřebu soli se zvýšil přibližně o jednu třetinu
- .. došlo k 10násobnému nárůstu informovanosti o denní doporučené spotřebě soli 6g
- .. počet spotřebitelů usilujících o omezení spotřeby soli pomocí zkoumání etiket se zdvojnásobil.

Zamračeno

Tento oddíl se zabývá reaktivními komunikačními přístupy k otázkám, u nichž jsou omezené možnosti volby v důsledku povahy a citlivosti tématu.

Hodnocení rizik klonování zvířat

Evropský úřad pro bezpečnost potravin
(EFSA), 2008

Základní informace

Klonování zvířat znamená produkci zvířete, které je v zásadě kopií originálu. Nejčastěji se jedná o metodu známou pod názvem přenos jader somatických buněk (SCNT). Genetická kopie zvířete je vytvořena nahrazením jádra neoplovněného vajíčka (vaječné buňky) jádrem tělesné (somatické) buňky zvířete za účelem vytvoření embrya. Embryo je poté přeneseno do náhradní samice zvířete, kde se vyvíjí až do porodu. S pomocí těchto metod klonování jsou již mnoho let produkovány rostliny. Tyto metody jsou ve větším komerčním měřítku již nějakou dobu rovněž praktikovány v produkci některého ovoce a zeleniny, například banánů.

Metody klonování zvířat se využívají v řadě nečlenských států EU a několik úřadů pro bezpečnost potravin vydalo k této problematice vědecké doporučení.

V červenci 2008, po veřejné konzultaci, úřad EFSA vydal vědecké stanovisko o důsledcích klonování zvířat pro bezpečnost potravin, zdraví zvířat a jejich dobré životní podmínky a pro životní prostředí. Následně, v letech 2009, 2010 a 2012, úřad EFSA přijal prohlášení, které potvrdilo závěry a doporučení uvedená ve stanovisku z roku 2008. Stanovisko i obě prohlášení byly vydány na základě žádosti Evropské komise o doporučení k této záležitosti.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> .. Vysoká pro zvířata .. Obavy z hlediska bezpečnosti potravin se považují za nepravděpodobné .. Nejistoty přetrvávají 	<p><i>V tuto chvíli je riziko pro zvířata vysoké, nicméně by se mohlo snížit s tím, jak se zlepšuje technologie.</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> .. Nízký dopad na veřejné zdraví/vysoký zájem veřejnosti 	
Jak jsou lidé/zvířata zasaženi	<ul style="list-style-type: none"> .. Zvířata – akutní a život ohrožující účinky na matku a mláďata .. Lidé – obavy z hlediska bezpečnosti potravin jsou nepravděpodobné 	<p><i>Velké riziko pro zdraví zvířat a jejich dobré životní podmínky je možné, např. narození abnormálně velkého mláďete.</i></p>
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> .. Omezená nebo nulová expozice 	<p><i>Technologie dosud není v Evropě běžně používána, takže dopad na zvířata je omezený, dosud nevstoupila do potravinového řetězce; dosud žádný účinek na člověka.</i></p>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> .. Může být řešeno opatřením řízení rizik 	<p><i>V některých oblastech nejistota pro řízení rizik ohledně identifikování a sledování potomků klonovaných zvířat (2. generace) v potravinovém řetězci.</i></p>
Povaha nebezpečí (např. látka)	<ul style="list-style-type: none"> .. Uměle vytvořené, třebaže dosud není běžně používané 	
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> .. Zvířata .. Nikdo/v současné době několik málo osob 	
Jiné faktory související s vnímáním rizik	<ul style="list-style-type: none"> .. Téma vyvolávající protichůdné/silné politické stanovisko & stanovisko zainteresovaných stran; téma vyvolávající obavy veřejnosti .. Problematika sledovatelnosti 	<p><i>Rozsáhlé veřejné diskuse a diskuse zainteresovaných stran o etice.</i></p>

Diskuse

Potřebná byla vysoká míra proaktivní činnosti. Ostře sledovaná problematika, silná stanoviska zainteresovaných stran, emotivní otázky, významné nejistoty. Rovněž navázáno na otázky mimo oblast působnosti úřadu EFSA, které by bez proaktivní komunikace objasňující role a proces mohly vyvolat zmatek; nejen otázka obsahu.

Závěry ohledně úrovně komunikace

Potřebná je vysoká míra proaktivní komunikace zacílená na širokou škálu adresátů z řad odborníků i laiků.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Vysoká míra zapojení médií včetně brífinku pro média ke stanovisku EFSA; široký dialog se zainteresovanými stranami v rámci rozsáhlé iniciativy v podobě veřejné konzultace.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Tento přístup byl vnímán pozitivně. A co je důležité pro EFSA, došlo k obecnému pochopení jeho úlohy a skutečnosti, že úřad nebyl odpovědný za etické nebo společenské otázky nebo za rozhodnutí v oblasti řízení rizik.

V rámci podpory pro komunikování parametrů jeho působnosti bylo obzvláště přínosné, že kromě vyžádání si vědeckého doporučení od EFSA Evropská komise zároveň požádala o doporučení

Evropskou skupinu pro etiku. Konzultace skutečně pomohla utvářet názory a drobné, nicméně důležité rozdíly mezi návrhem a konečným zněním stanoviska (např. ohledně nejistot) byly velmi dobře přijaty. Přímý a viditelný přístup (definování úlohy EFSA, konzultace, zapojení zainteresovaných stran) u takto ostře sledované a citlivé otázky přinesl ovoce.

Výzkum Univerzity v Southamptonu zkoumal účinek určitých umělých barviv na děti

Agentura pro potravinové standardy (FSA),
Spojené království, 2007–2008

Základní informace

V roce 2006 agentura FSA financovala studii, kterou provedla Univerzita v Southamptonu, zkoumající účinky umělých potravinářských barviv na chování dětí. Výsledky studie zveřejněné v roce 2007 odhalily důkazy potvrzující souvislost mezi šesti umělými potravinářskými barvivy a konzervantem benzoátem sodným a zvýšenou hyperaktivitou u 3letých a 8/9letých dětí v běžné populaci. K šesti zkoumaným barvivům se řadila žluť SY (E110), Tartrazin (E102), Azorubin (E122), Ponceau 4R (E124), chinolinová žluť (E104) a červeň Allura AC (E129).

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	.. nízká	<i>Míra rizika byla považována za nízkou, protože pouze u malého počtu dětí se vyskytla hyperaktivita spojená s dotčenými umělými barvivy. Nejistota týkající se vztahu příčiny a účinku.</i>
Požadovaná úroveň komunikace	.. Vysoký dopad/vysoký zájem	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	.. Možné akutní riziko. Podle studie konzumace kombinace určitých umělých barviv a konzervantu benzoátu sodného souvisela se zvýšenou hyperaktivitou u některých dětí.	
Expozice nebezpečí	.. Široká expozice	<i>V dané době byla tato konkrétní umělá barviva používána v široké škále potravin, které obvykle mají zářivé barvy, včetně některých nealkoholických nápojů, sladkostí, dortů a zmrzliny, z toho důvodu byly děti ze všech stran vystaveny tomuto nebezpečí.</i>
Schopnost kontrolovat riziko	.. Podle zákona musí potravinářské přídatné látky být uvedeny na etiketě se složkami potraviny, aby lidé měli možnost vyvarovat se jich, pokud si to přejí. Je však nepravděpodobné, že by děti a rodiče mohli kontrolovat a kontrolovali etiketu každé kupované položky, aby si ověřili toto riziko. Dále se uvádí, že zhruba na polovině potravin a nápojů, které lidé konzumují, není etiketa čitelná.	<i>Pokud by odvětví nepodniklo kroky ke snížení obsahu barviv ve zpracovaných potravinách, jednotlivci by nebyl schopen vyvarovat se zcela potenciálnímu riziku, které představují tyto přídatné látky.</i>
Povaha nebezpečí (např. látka)	.. Potravinářská barviva jsou úmyslně přidávána do široké škály produktů, aby zvýšila jejich atraktivnost, a benzoát sodný je používán jako konzervant.	
Kdo je zasažen	.. Děti, konkrétněji subpopulace jednotlivců, kteří jsou obecně citliví na potravinářské přídatné látky nebo konkrétně na potravinářská barviva.	<i>Největšímu riziku jsou vystaveny děti projevující známky hyperaktivity nebo děti trpící poruchou pozornosti s hyperaktivitou.</i>
Jiné faktory související s vnímáním rizika	.. Umělá barviva jsou někdy vnímána jako zbytečná a potenciálně škodlivá pro zdraví. Ve dnech následujících po zveřejnění southamptonské studie v září 2007 deník Daily Mail spustil kampaň za zákaz těchto barviv v Británii.	<i>Falešné srovnání bylo později provedeno mezi barvivy a olovnatým benzínem pod novinovými titulky jako např. „Umělá barviva stejně škodlivá pro děti jako olovnatý benzín“. Tyto dodatečné faktory posílily vnímání rizika plynoucího z těchto přídatných látek veřejností.</i>

Diskuse

Před zveřejněním studie byla nutná vysoká míra plánování z důvodu přípravy na reakce NNO, průmyslu a jiných zainteresovaných stran. První reakce agentury byla opatrná, protože mezi konzumací produktů obsahujících tato barviva a hyperaktivitou nebyla zjištěna žádná příčinná souvislost. Doporučení agentury se zaměřilo na to, jak prakticky pomoci rodičům vyvarovat se potravin obsahujících tato barviva, pokud si to přejí.

Následná diskuse vedení a přezkoumání studie úřadem EFSA vedly k tomu, že agentura FSA doporučila ministrům vlády Spojeného království přijmout dobrovolný zákaz těchto konkrétních barviv do konce roku 2009. Dame Deirdre Huttonová, tehdejší předsedkyně FSA prohlásila: „Je povinností agentury stavět spotřebitele na první místo. Tyto přídavné látky dodávají potravinám barvu, ale nic víc. Bylo by tudíž rozumné ve světle zjištění southamptonské studie odstranit je z potravin a nápojů. Průmysl Spojeného království již značně pokročil na cestě k odstranění těchto barviv z potravin; toto rozhodnutí staví na práci již vykonané a podpoří průmysl v tom, aby dále postupoval po této cestě.“

Závěry ohledně úrovně komunikace

Setkání a diskuse se zainteresovanými stranami a jinými zúčastněnými stranami byly naplánovány na dny následující po zveřejnění studie. Jelikož ne u všech dětí se projevil nárůst hyperaktivního chování následkem konzumace určitého souboru přídavných látek, rozhodla se agentura v první řadě zacílit doporučení na rodiče dětí projevujících známky hyperaktivity. Později bylo doporučení rozšířeno na širší skupinu spotřebitelů, které by, ač nemají bezprostředně obavy z těchto barviv a z hyperaktivity dětí, tato opatření přijatá agenturou a průmyslem k jejich odstranění mohla uklidnit.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Agentura zřídila na svých webových stránkách speciální stránku s cílem poskytovat informace o opatřeních přijatých průmyslem, spolu s podrobnostmi o webových stránkách společností a s čísly spotřebitelských informačních linek. Poskytnuty byly rovněž informace o webových stránkách „Jezte dobře“ („Eat well“), které pomáhají spotřebitelům lépe porozumět étčkům. Agentura na svých stránkách nadále zveřejňuje aktualizované seznamy poskytovatelů cateringových služeb, restaurací, výrobců, maloobchodníků a produktových řad neobsahujících šest barviv uvedených v southamptonské studii.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Bezprostředně po zveřejnění southamptonské studie by agentura bývala mohla více hovořit o tom, jak vyzývala potravinářský průmysl k tomu, aby co nejdříve poskytl rodičům více informací a pomohl jim tak při rozhodování.

Dále pak agentura možná nedostatečně jasně vysvětlila, proč nebyl jako řešení přijat okamžitý zákaz, především proto, že neexistovalo primární riziko pro veřejné zdraví.

Podle Nařízení (ES) č. 1333/2008, které vstoupilo v platnost v červenci 2010, použití jednoho nebo více ze šesti barviv uvedených v southamptonské studii v potravinách vyžaduje, aby etiketa obsahovala povinné zdravotní varování uvádějící možnou souvislost s hyperaktivitou některých dětí.

Doplňky stravy ve Švédsku

Švédská národní agentura pro potraviny
(SLV), 2009

Základní informace

Dne 25. února 2009 Švédská léková agentura vydala varování před použitím doplňku stravy na bylinném základě s názvem Fortodol. Poté, co agentura získala informaci o čtyřech švédských pacientech, u nichž došlo následkem užívání Fortodolu k poškození jater, zveřejnila tuto informaci na domovské stránce svých webových stránek. U jednoho z pacientů došlo k akutnímu selhání jater a pacient zemřel. Norská léková agentura také měla informace o pěti případech poškození jater a jednom úmrtí, potenciálně souvisejících s užíváním Fortodolu.

Doplňky stravy jsou přípravky, které mají poskytovat živiny, např. vitaminy, minerály, vlákninu, mastné kyseliny nebo aminokyseliny, chybějící ve stravě člověka nebo konzumované v nedostatečném množství.

Směrnice 2002/46/ES Evropského parlamentu a Rady o sbližování právních předpisů členských států týkajících se doplňků stravy a její změny stanovují harmonizovaná pravidla pro označování doplňků stravy a zavádí zvláštní pravidla pro vitaminy a minerály v doplňcích stravy. Cílem je harmonizovat legislativu a zajistit, aby tyto produkty byly bezpečné a aby byly řádně označeny tak, aby se spotřebitelé mohli informovaně rozhodovat.

Navzdory tomuto cíli je v databázi Systému rychlého varování pro potraviny a krmiva Evropské unie od roku 1996 více než 250 hlášení týkajících se doplňků stravy.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> Neznámá – nelze kvantifikovat, protože údaje o spotřebě nejsou k dispozici 	<p><i>Globální distribuci prostřednictvím elektronického trhu lze obtížně kontrolovat, produkty lze těžko sledovat a stahovat z trhu na vnitrostátní úrovni. Dalším problémem byla distribuce produktu pod různými značkami.</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> Střední dopad/střední zájem 	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	<ul style="list-style-type: none"> Poškození jater, příznaky jako např. nechut k jídlu, nauzea, zvracení, bolesti břicha, tmavá moč, žlutá barva kůže, jeden případ úmrtí 	
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> Neznámá – nejsou k dispozici žádné údaje o spotřebě 	
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> Omezená – veřejnosti bylo doporučeno nekupovat nebo neužívat tento doplněk stravy 	<p><i>Obecná sdělení: Spotřebitelé by měli být obezřetní při nákupu potravin/doplňků stravy online.</i></p>
Povaha nebezpečí (např. látka)	<ul style="list-style-type: none"> Nepovolená látka. Analýzy produktu (který byl vyroben v Mexiku, přičemž surovina pravděpodobně pocházela z Indie, baleno v USA), ukázala, že dvě z devíti analyzovaných šarží obsahovaly účinnou látku nimesulid (neuvezenou mezi složkami), u níž je podezření, že měla vážné dopady na veřejné zdraví. 	<p><i>Zmíněný případ ilustruje, že některé přípravky distribuované na trh mohou obsahovat látky mající nežádoucí účinky na zdraví. Vyhodnocení rizika souvisejícího s takovými produkty je obtížné, protože údaje o spotřebě nejsou k dispozici.</i></p>
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> Lidé konzumující doplněk stravy Fortodol, který byl prodáván na internetu a v obchodech zdravé výživy, dle tvrzení přinášel úlevu od bolesti způsobené artritidou a od svalové bolesti, jakož i bolestí hlavy. 	
Jiné faktory související s vnímáním rizik	<ul style="list-style-type: none"> Tento doplněk stravy byl k dispozici v obchodech se zdravou výživou a tudíž byl spojován s fyzickým zdravím. 	

Diskuse

Případ názorně ukazuje, že některé přípravky na trhu mohou obsahovat látky mající nežádoucí účinky na zdraví. Riziko spojené s takovými produkty lze obtížně hodnotit, jelikož údaje o spotřebě nejsou k dispozici. Doplnky stravy, které mohou být kontaminované, nezákonně obchodované nebo mohou obsahovat nepovolené látky nebo nové složky potravin, mohou mít negativní dopad na mnoho spotřebitelů. Globální distribuce prostřednictvím internetu je obtížně kontrolovatelná a je proto obtížné sledovat produkty nebo je stáhnout z trhu na vnitrostátní úrovni. Dalším problémem byla distribuce produktu prodáváného pod různými značkami. Navzdory tomu se média o toto téma zajímala velice málo.

Závěry ohledně úrovně komunikace

Mnoho členských zemí EU (Švédsko, Norsko, Dánsko, Finsko, Spojené království, Irská republika, Portugalsko, Španělsko) podniklo kroky za účelem stažení produktu prodáváného pod jinými značkami obsahujícího tuto látku, např. Miradin firmy Donsbach, Miradin firmy Lepicol, Miradin firmy Leppin a Miradin, ze svých trhů.

Jelikož byl produkt prodáván na internetu, zasaženo bylo také mnoho dalších zemí.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Neexistují žádné informace o panice mezi spotřebiteli. Zájem médií byl nízký.

Komunikována byla následující klíčová sdělení:

- Nekupovat nebo neužívat tento doplněk stravy;
- Nekupovat přípravek na internetu;
- Tento produkt byl uveden na trh jako doplněk stravy, nikoli jako léčivý přípravek, což znamená riziko, že lidé ho užívají delší dobu;
- Ti, u nichž se objevili příznaky, např. nechutenství, nauzea, zvracení, bolesti břicha, tmavá moč, žlutá kůže atd., by měli absolvovat kontrolní jaterní testy.

Obecná sdělení: Spotřebitelé by měli být obezřetní při nákupu potravin/doplňků stravy online.

Tato sdělení byla sdílána prostřednictvím online komunikačních kanálů a médií.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Silné stránky: Spolupráce mezi členskými státy prostřednictvím systému RASFF a e-mailu.

Slabé stránky: Pomalá reakce na notifikaci vedoucí ke stažení produktu z trhu.

Příležitosti: Historie nízkého zájmu médií o dané téma poskytla prostor pro širší vysvětlení pomocí online mediálních kanálů.

Hrozby: Vliv globálního elektronického trhu na vnitrostátní úrovni spolu s trendy životního stylu podporujícími doplňky stravy.

Expozice olovem z masa jelenovitých u norských spotřebitelů a loveckých psů

Norský vědecký výbor pro bezpečnost potravin (VKM), 2013

Základní informace

Norsko má silnou tradici lovu a přibližně 3 % norského obyvatelstva se věnují loveckým aktivitám.

U lovu jelenovitých je povinné použití střel s tříštivým účinkem o konkrétní hmotnosti a energii nárazu. Více než 95 % norských lovců jelenovitých používá olověné střely.

Střely obsahující olovo se při průchodu tělem tříští a do masa kolem střelného kanálu se dostává velké množství částic olova. K opatřením snižujícím tuto expozici se řadí odstranění masa kolem střelného kanálu, jakož i používání olověných střel s nízkou fragmentací nebo střeliva neobsahujícího olovo.

Na základě nálezů vysokého obsahu olova v mletém masu losa uloveného s použitím olověných střel s tříštivým účinkem Norský úřad pro bezpečnost potravin (manažer rizik) požádal o hodnocení rizika Norský vědecký výbor pro bezpečnost potravin (hodnotitele rizik).

Švédsko i Německo již dříve vydalo doporučení týkající se konzumace masa ze zvířat zastřelených olověným střelivem.

K jelenovitým patří los evropský, jelen lesní, daněk evropský, srnec obecný a sob polární

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> Na úrovni jednotlivce, riziko nežádoucích účinků je pravděpodobně malé 	
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> Střední 	<i>Vysoký zájem lovecké komunity</i>
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	<ul style="list-style-type: none"> Lidé: Zvýšený krevní tlak, chronické onemocnění ledvin, nižší IQ u dětí Psi: Denní dávka kolem 1 mg octanu olovnatého/kg těl. hmot. zvyšuje krevní tlak u psů po několika dnech expozice 	
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> Prostřednictvím konzumace masa jelenovitých ze zvířat zastřelených olověným střelivem 	<i>Vzorky krve norských lovců a jejich rodin ukazují, že ti, kdo konzumují maso jelenovitých ze zvířat zastřelených olověným střelivem jednou měsíčně či častěji, měli přibližně o 30 % vyšší průměrné hladiny olova v krvi než ti, kteří toto maso konzumují méně často.</i>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> Dobrá 	<i>Možné odstranění masa s částicemi olova kolem střelného kanálu. Možné použít olověné střelivo s nižší fragmentací nebo střelivo neobsahující olovo.</i>
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> Lidé, kteří konzumují maso jelenovitých ze zvířat zastřelených olověným střelivem 	<p><i>Na úrovni jednotlivce je riziko nežádoucích účinků pravděpodobně malé. Při současných hladinách olova například dospělí s normálním krevním tlakem pravděpodobně nebudou vykazovat žádné klinické příznaky v důsledku malého zvýšení, zatímco u těch jednotlivců, u nichž existuje riziko kardiovaskulárního onemocnění, to může znamenat další zátěž.</i></p> <p><i>Nevelké snížení inteligence u dětí nebude významné na úrovni jednotlivce, avšak na úrovni populace může například zvýšit podíl dětí, které nedokončí školu.</i></p> <p><i>Důsledky současné hladiny olova v krvi překračující referenční hodnoty není možné plně interpretovat, jelikož není známo, kdy a při jaké expozici olovu došlo ke vzniku onemocnění ledvin.</i></p> <p><i>Nicméně výsledné zvýšené riziko chronického onemocnění ledvin by bylo vyšší u osob konzumujících maso jelenovitých pravidelně nebo často než u těch, kteří takové maso konzumují zřídka.</i></p> <p><i>U psů kovové olověné fragmenty nejčastěji pouze projdou gastrointestinálním traktem.</i></p> <p><i>Pokud dojde k zachycení olověných fragmentů nebo částic v gastrointestinálním traktu po delší časové období, může to vést k soustavné expozici a toxicitě.</i></p>
Jiné faktory související s vnímáním rizik		

Diskuse

S vědomím toho, že konzumace masa jelenovitých ze zvířat zastřelených olověným střelivem nepředstavuje žádné akutní riziko a že v Norsku je silná tradice lovu, se očekávalo, že toto vědecké stanovisko vyvolá mnoho otázek. Bylo proto nezbytné jasně vysvětlit jeho závěry.

Závěry ohledně úrovně komunikace a vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Již předem bylo známo, že mnozí členové lovecké komunity jsou připraveni podrobit tuto vědeckou zprávu podrobné analýze. Proto zpráva obsahuje obšírné manažerské shrnutí. Kromě zprávy na webu byla připravena také sekce otázek a odpovědí. Lovci byli vyzváni, aby zaslali své dotazy v době před zveřejněním stanoviska, aniž by však znali jeho závěry.

Lovecká sdružení v Norsku i Švédsku práci bedlivě sledovala. Ve spolupráci s manažerem rizik, Norským úřadem pro bezpečnost potravin, Norský vědecký výbor pro bezpečnost potravin uspořádal veřejnou prezentaci. Součástí této prezentace byla infografika s Gaussovou křivkou, která měla vysvětlit, že nevelké snížení inteligence u dětí způsobené expozicí olovu z masa jelenovitých nebude na úrovni jednotlivce významné, ale na úrovni populace může pokles

IQ zvýšit podíl dětí s velmi nízkým IQ a snížit podíl dětí s velmi vysokým IQ.

Všechny vědecké výstupy Norského vědeckého výboru pro bezpečnost potravin jsou zveřejněny na webových stránkách v norštině a angličtině. Navíc tento výbor využívá Twitter a LinkedIn. Norský vědecký výbor pro bezpečnost potravin zodpověděl dotazy na Facebooku jednoho z loveckých sdružení. Poskytnuté odpovědi byly buď ze sekce Otázek a odpovědí nebo byly vypracovány spolu se členem panelu, jenž tuto práci vedl.

O vědeckém stanovisku informovala především služba newswire, deníky a specializovaná média zabývající se lovem.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Veřejná prezentace se konala v Oslu, avšak většina lovců žije v jiných částech země. Z toho důvodu by bylo bývalo cenné zajistit streamování tohoto setkání. Sekce Otázek a odpovědí byla vnímána jako cenná. Bylo tomu tak díky skutečnosti, že byla vypracována v úzké spolupráci se zainteresovanými stranami

(ačkoli závěry nebyly známy před zveřejněním stanoviska). Dialog na lovecké facebookové stránce probíhal dobře, ale probíhal by patrně ještě lépe, kdyby Norský vědecký výbor pro bezpečnost potravin disponoval vlastní platformou pro obousměrnou komunikaci.

Dioxin v tučných rybách z Baltského moře

Švédská národní agentura
pro potraviny (SLV), 2012–2013

Základní informace

Švédská národní agentura pro potraviny si byla již dlouho vědoma problému s dioxiny v potravinách, zejména v tučných rybách z Baltského moře. Již v polovině 70. let 20. století bylo představeno výživové doporučení týkající se ryb se zvýšenou hladinou organochlorových látek znečišťujících životní prostředí, např. DDT a PCB.

Poslední revize švédského výživového doporučení z roku 2008 dospěla k závěru, že děti a ženy v plodném věku (včetně těhotných a kojících žen) by měly omezit konzumaci kontaminovaných ryb, např. sledů z Baltského moře. Komerční i rekreační rybáři a jejich rodiny byli identifikováni jako možné rizikové skupiny s vysokou konzumací ryb kontaminovaných dioxinem.

Od roku 2002 Švédsko mělo dočasnou výjimku pro maximální limity dioxinů a PCB v tučných rybách z oblasti Baltského moře. Tato výjimka se stala trvalou v roce 2012. Tato výjimka umožňuje prodávat na tuzemském trhu švédským konzumentům ryby s obsahem dioxinu vyšším než je maximální limit. Tato výjimka je podmíněná, tj. Národní agentura pro potraviny má povinnost informovat spotřebitele o výživovém doporučení týkajícím se kontaminovaných ryb.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> Nízká/střední 	<p><i>Nízká na úrovni jednotlivce. Střední - vysoká na úrovni populace pro určité rizikové skupiny</i></p>
Povaha nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> Kontaminant životního prostředí zjištěný v potravinách živočišného původu, zejména v tučných rybách z Baltského moře. 	<p><i>Bioakumulace a biomagnifikace látek, což znamená, že kontaminant se akumuluje v těle a jeho koncentrace stoupá výše v potravinovém řetězci.</i></p>
Kdo je zasažen/co je zasaženo	<ul style="list-style-type: none"> Především plody a děti. 	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	<ul style="list-style-type: none"> Dlouhodobé účinky – Vysoký příjem po dlouhé časové období může negativně ovlivnit hladiny hormonů, vývoj mozku, reprodukční systémy, imunitní systémy a může způsobit rakovinu. 	
Míra expozice nebezpečí/riziku	<ul style="list-style-type: none"> Střední úroveň expozice u dospělých ve Švédsku je 25 procent tolerovatelného denního příjmu stanoveného JECFA/WHO a SCF. 	<p><i>Ve Švédsku je u 2–7 procent rizikových skupin (děti a ženy v plodném věku) překračován tolerovatelný denní příjem.</i></p>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> Existují maximální limity pro dioxiny a PCB v rybách, avšak Švédsku byla udělena výjimka z tohoto maximálního limitu. 	<p><i>Riziko je možné snížit vyhýbáním se konzumaci tučných ryb z Baltského moře. V takovém případě je expozice v rámci bezpečných limitů.</i></p>
Jiné faktory související s vnímáním rizik	<ul style="list-style-type: none"> Lidé nechtějí věřit tomu, že tučné ryby z Baltského moře jsou škodlivé. Ryby byly vždy považovány za zdravé. V určitých regionech se rovněž jedná o ochranu drobného rybolovu. 	<p><i>Ve Švédsku je tradice konzumace zkvašených sledů. Tato tradice je obzvláště silná v regionech v okolí Baltského moře.</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> Požadována byla vysoká míra komunikačních aktivit, pokud mělo být dosaženo cíle spočívajícího v omezení konzumace tučných ryb u žen v plodném věku a u dětí. 	<p><i>Dosáhnout toho, aby si cílové skupiny adresátů uvědomily rizika, bylo náročným úkolem. Přimět osoby z rizikových skupin, které konzumují více ryb než je doporučeno, ke změně chování, vyžadovalo ještě větší úsilí.</i></p>

Diskuse

Závěr analýzy rizik formulovaný Národní agenturou pro potraviny v roce 2011 poukázal na to, že pro veřejné zdraví ve Švédsku by bylo přínosem, kdyby Švédsko neuplatňovalo trvalou výjimku z maximálních limitů. Vláda, jež bere v potaz také jiné zájmy, například ekonomické důsledky pro rybářský průmysl, však o trvalou výjimku zažádala. Vláda také nařídila Národní agentuře pro potraviny, aby posílila komunikační aktivity s cílem seznámit konkrétní rizikové skupiny s riziky.

Z pohledu veřejného zdraví je konzumace ryb obecně zdravá. Národní agentura pro potraviny chce, aby konzumace ryb ve Švédsku stoupla a proto se komunikace obvykle zaměřuje na vyzývání lidí k vyšší konzumaci ryb. Sdělování skutečnosti, že ne všechny ryby jsou zdravé, by mohlo mít opačný účinek, vedoucí ke snížené konzumaci ryb. Formulování těchto sdělení o rybách bylo proto skutečnou výzvou.

Závěry ohledně úrovně komunikace a ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Švédská národní agentura pro potraviny představila své výživové doporučení týkající se kontaminovaných ryb v polovině 70. let 20. století. Toto doporučení bylo komunikováno především prostřednictvím letáků, dialogu mezi zdravotními sestrami a těhotnými ženami a od 90. let 20. století prostřednictvím webových stránek Národní agentury pro potraviny.

Vzhledem k pokynu vlády zintenzivnit komunikační aktivity Národní agentura pro potraviny realizovala v roce 2012 a 2013 kampaň.

Agentura věděla z předcházejícího výzkumu, že neexistuje dostatek znalostí ohledně toho, že nejen těhotné a kojící ženy, ale všechny ženy v plodném věku a děti, hoši i dívky, by se měly vyvarovat konzumace tučných ryb z Baltského moře více než 2–3krát ročně. Ústřední pro tuto kampaň byly webové stránky obsahující informace poskytující lidem možnost klást dotazy. Agentura rovněž vytvořila video, které bylo distribuováno hlavně přes digitální média, např. YouTube, ale také promítáno v kinech. Pomocí reklam byly cílové skupiny adresátů naváděny k webovým stránkám kampaně, tyto reklamy se objevovaly především v sociálních médiích, včetně Google Adwords, a v podobě cílených reklam na Facebooku. Reklamy byly rovněž umístěny v tištěných místních médiích a v publikacích zacílených na mladé ženy a rodiče.

Výsledkem kampaně byla značná pozornost místních médií. Zprávy a reklamní sdělení o kontaminovaných rybách byly plánovány na dobu tradičních svátků, během nichž jsou často konzumovány tučné ryby z Baltského moře. Kampaň byla zpochybňována a kritizována rybáři v některých oblastech, ale jejich aktivita měla ve skutečnosti opačný účinek. Možný konflikt vždy přitahuje velký zájem médií a agentura měla příležitost šířit tak svá důležitá klíčová sdělení. Agentura dále využila příležitosti naslouchat rybářům a vysvětlovat své stanovisko.

Hodnocení provedené Švédskou národní agenturou pro potraviny ukázalo, že povědomí o kontaminovaných rybách a výživových doporučeních se zvýšilo. Nejpozoruhodnějším výsledkem byla skutečnost, že znalosti rodičů o výživovém doporučení pro děti se zlepšily o 30 procent. Naneštěstí, menšího úspěchu bylo dosaženo ve zvyšování povědomí mladých žen o těchto otázkách a o souvisejícím výživovém doporučení. Agentura pokračuje ve svém úsilí zasáhnout tuto důležitou cílovou skupinu.

Schyluje se k bouři

Když nastane naléhavá situace, okamžitě vzniká potřeba komunikovat. Tento oddíl zkoumá uplatňované přístupy a poučení z krizových situací.

Q horečka v Nizozemí: otevřenost a transparentnost

Nizozemský úřad pro bezpečnost potravin
a spotřebitelských výrobků (VWA), 2009

Základní informace

Q horečka byla jedním z hlavních témat nizozemských médií koncem roku 2009. Narůstající počet nakažených osob vyvolal znepokojení veřejnosti. Odpovědnost za politiku v oblasti Q horečky neslo Ministerstvo zemědělství, přírody a kvality potravin (LNV) (ve spolupráci s nizozemským Ministerstvem zdravotnictví, sociálních věcí a sportu). Z hlediska dobrých životních podmínek zvířat se jednalo o velice emotivní téma, jelikož musely být vybity tisíce březích koz. Vybíjení zvířat musel provádět Nizozemský úřad pro bezpečnost potravin a spotřebitelských výrobků (VWA).

Q horečka je infekční onemocnění, které může být přeneseno ze zvířat na člověka. V Nizozemsku jsou hlavním zdrojem onemocnění u člověka infikovaná zvířata mléčných plemen koz a ovcí. Většina osob onemocní po vdechnutí vzduchu kontaminovaného bakterií (infekčního aerosolu), která je známým původcem Q horečky. Tato bakterie se běžně vyskytuje ve vzduchu během doby bahnění (u ovcí)/okozlení (u koz). Rovněž se může vyskytovat v nezpracovaném mléku, mrvě a moči. Bakterie se nicméně nevyskytuje v ovčím ani kozím mase. Jiná zvířata (např. krávy a domácí mazlíčkové) se mohou infikovat a mohou infekci přenést na člověka. K tomu v Nizozemsku však dochází jen zřídka. V otevřeném prostředí může bakterie přesto představovat hrozbu kontaminace po dobu měsíců až let.

K přenosu onemocnění z člověka na člověka dochází velice zřídka. U více než poloviny osob nakažených Q horečkou se neobjevují v podstatě žádné příznaky. Ti, u nichž se příznaky projeví, obvykle trpí horečkou a silnými bolestmi hlavy. K dalším příznakům patří kašel, bolest svalů, kloubů, zimnice, noční pocení, malátnost a únava.

Ve vážných případech může dojít k zápalu plic doprovázenému suchým kašlem a bolestmi na hrudi. U některých osob infikovaných Q horečkou se vyvinula hepatitida. Q horečkou jsou častěji postiženi muži než ženy a kuřáci než nekuřáci. Mnoho osob, které proděly Q horečku, trpí únavou ještě dlouho po uzdravení.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	<ul style="list-style-type: none"> Nízká, se zvýšeným rizikem u osob, které jsou pravidelně v kontaktu s ovce a kozami 	<p><i>Přenos z člověka na člověka je velmi vzácný.</i></p>
Požadovaná úroveň komunikace	<ul style="list-style-type: none"> Vysoký dopad/vysoký zájem v postižených regionech 	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	<ul style="list-style-type: none"> Většina lidí se nakazí Q horečkou vdechnutím vzduchu kontaminovaného bakterií, která je známým původcem Q horečky. Tato bakterie se nejčastěji vyskytuje ve vzduchu v době bahnění (u ovcí)/okozlení (u koz). Rovněž se může vyskytovat v nezpracovaném mléku, mrvě a moči. 	<p><i>Tato bakterie se nevyskytuje v kozím ani ovčím mase. Jiná zvířata (např. krávy a domácí mazlíčkové) se mohou nakazit a poté přenést infekci na osoby, které jsou s nimi v kontaktu.</i></p>
Expozice nebezpečí	<ul style="list-style-type: none"> Mírná. Pouze u osob, které pravidelně přicházejí do kontaktu se zvířaty. 	<p><i>V Nizozemsku jsou hlavním zdrojem onemocnění u člověka infikované mléčné kozy a mléčné ovce.</i></p>
Schopnost kontrolovat riziko	<ul style="list-style-type: none"> Nízká 	<p><i>V roce 2008 bylo přijato několik opatření v oblasti řízení rizik a další opatření byla zavedena v roce 2009, včetně povinné vakcinace „vysoce rizikových“ kozích a ovčích farem a vybití březích koz.</i></p>
Povaha nebezpečí např. látka)	<ul style="list-style-type: none"> Bakterie, která je známým původcem Q horečky 	
Kdo je zasažen	<ul style="list-style-type: none"> Osoby pracující se zvířaty nebo v přímém kontaktu se zvířaty 	<p><i>U více než poloviny osob s Q horečkou se neobjevily prakticky žádné příznaky. Ti, u nichž se příznaky projeví, obvykle trpěli horečkou (nepolevující horečkou) a silnými bolestmi hlavy. K dalším příznakům patří kašel, bolest svalů, kloubů, zimnice, noční pocení, malátnost a únava. Ve vážných případech může dojít k zápalu plic doprovázenému suchým kašlem a bolestmi na hrudi. U některých osob infikovaných Q horečkou se vyvinula hepatitida. Q horečkou jsou častěji postiženi muži než ženy a kuřáci než nekuřáci. Mnoho osob, které prodělaly Q horečku, trpí únavou ještě dlouho po uzdravení.</i></p>
Jiné faktory související s vnímáním rizik	<ul style="list-style-type: none"> Opatření v oblasti řízení rizik spočívalo ve vybití 35 000 březích koz. 	<p><i>Toto rozhodnutí bylo přijato příslušnými orgány v Nizozemsku a podpořeno otevřenou a transparentní komunikací.</i></p>

Diskuse

V Nizozemsku rostlo znepokojení ohledně dobrých životních podmínek zvířat a vláda si toho byla vědoma. Jelikož především plodová voda a placenta infikovaných březích samic může obsahovat velké množství těchto bakterií, bylo rozhodnuto usmrtit březí kozy v infikovaných chovech. Bylo však nutné provést to šetrným a etickým způsobem, aby bylo vyhověno dobrým životním podmínkám zvířat. Zvířatům byla tudíž nejprve injekčně podána sedativa a poté během spánku smrtící injekce. Veterináři byli informováni a pečlivá pozornost byla věnována citům postižených farmářů. Jedna tato akce byla natočena filmovým štábem a záznam byl poté sdílen televizními stanicemi a klíčovými médii.

Cílem bylo ukázat zájem vlády o dobré životní podmínky zvířat a útrapy prožívané chovateli koz.

Klíčové komunikační sdělení znělo: „*Je to velmi smutné, ale ochránit lidské zdraví je nezbytné.*“

Závěry ohledně úrovně komunikace

Vzhledem k obrovské pozornosti médií věnované Q horečce a obavám o dobré životní podmínky zvířat bylo rozhodnuto otevřeně a transparentně ukázat první případ, kdy došlo k vybití, dne 21. prosince 2009. Před tímto datem byly zveřejněny adresy infikovaných kozích farem a obyvatelé v blízkosti infikovaných farem byli informováni.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Pokrytí médii bylo obrovské: všechny hlavní rozhlasové a televizní stanice odvysílaly reportáž ještě ten den. Následující den všechny národní a místní deníky udělaly totéž. Nizozemská agentura byla spokojena s tónem, způsobem obrazového zpracování, fotkami a obsahem reportáží. Sdělení mělo silný dopad a bylo velmi emotivní, ale zároveň šetrné a upřímné. Dostalo původnímu úmyslu otevřenosti a transparentnosti. Komunikační strategie a její provádění přinesly pozitivní výsledek, interně i externě. Otevřenější přístup byl inspirací pro veterináře a všechny ostatní osoby zapojené do této emotivní operace. Rovněž prokázal pochopení pro farmáře s infikovanými kozami.

Novinový článek (v deníku Dagblad Pers) uvedl, že Ministerstvo zemědělství, přírody a kvality potravin se poučilo z negativní expozice při krizích způsobených v minulosti morem prasat a slintavkou a kulhalkou.

<http://nos.nl/artikel/124250-eerste-geiten-geruimd-op-brabantse-qkoortsbedrijven.html>

Novinky Nizozemské národní vysílací organizace: NOS (21. prosince 2009)

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Dobrá spolupráce mezi VWA a nizozemským Ministerstvem zemědělství, přírody a kvality potravin byla zásadní k dosažení tohoto výsledku v tak krátkém časovém rámci. Mezi oznámením opatření a zahájením této operace uběhlo pouze pár dní.

Realizovat otevřenost vyžaduje odvahu.

Pokud jsou k tomu dobré důvody, média chápou, že nemohou získat exkluzivní práva. Budou spolupracovat.

Tento organizovaný a omezený přístup tisku můžete aplikovat pouze za velice vzácných a mimořádných okolností. Jinak bude vnímán jako omezování svobody tisku. (Kritika Nizozemského sdružení šéfredaktorů a jedna politická strana.)

Otevřenost a transparentnost podněcují zájem novinářů.

Dioxinová krize v Irsku

Irský úřad pro bezpečnost potravin (FSAI),
2008

Základní informace

Dioxiny jsou skupina perzistentních toxických chemikálií, které jsou vedlejšími produkty spalování v průmyslových zařízeních a chemických procesů. Jsou vysoce odolné vůči rozkladu a proto setrvávají v prostředí. Až 90 % expozice člověka dioxinům je výsledkem konzumace potravin s obsahem dioxinů, především potravin živočišného původu s vysokým obsahem tuku, protože tyto kontaminanty se hromadí v tukových tkáních. K potravinám, v nichž se mohou vyskytovat dioxiny, se řadí maso, ryby, vejce a mléko.

Krize započala objevem přítomnosti markeru PCB (naznačujícího možnou kontaminaci dioxiny) ve vepřovém masu během běžného monitorování. Další

analýza provedená dne 6. prosince 2008 potvrdila přítomnost dioxinů ve vzorcích. Dle odhadů bylo přibližně 10 % vepřového masa z Irské republiky kontaminováno. Obecné problémy sledovatelnosti v potravinovém řetězci posílené skutečností, že všechna irská prasata byla poražena a zpracována v malém počtu zpracovatelských závodů, však zabránily tomu, aby bylo možné odlišit potenciálně kontaminované a nekontaminované produkty. Následkem toho, jako preventivní opatření a v zájmu ochrany veřejného zdraví, byly všechny produkty z vepřového masa vyrobené z prasat poražených v Irsku v době od 1. září do 6. prosince staženy z oběhu.

Faktory, k nimž je nutné přihlédnout	Závěry	Poznámky
Míra rizika	.. Nízká – spotřebitelé	<i>Riziko pro veřejné zdraví bylo nízké, vzhledem ke stažení produktů z oběhu a omezené expozici v období tří měsíců, což významně nepřispělo k zátěži organismu spotřebitelů.</i>
Požadovaná úroveň komunikace	.. Vysoký dopad/vysoký zájem	
Jak jsou zasaženi lidé/zvířata	.. Dioxiny jsou toxické chemikálie, které mohou mít negativní dopad na kůži, imunitní systém a jsou známy jako karcinogenní.	<i>Nemají žádný bezprostřední účinek na zdraví, mohou však přispívat k zátěži organismu.</i>
Expozice nebezpečí	.. Velice omezená expozice	<i>Expozice je omezena na období od 1. září do 6. prosince 2008.</i>
Schopnost kontrolovat riziku	.. Toto bylo vyřešeno rozhodnutím v oblasti řízení rizik stáhnout z oběhu veškeré irské vepřové maso a všechny produkty z tohoto vepřového masa	<i>Příslušné produkty byly staženy z trhu a nekontaminované produkty z vepřového masa se do šesti dnů na trh vrátily.</i>
Povaha nebezpečí (např. látka)	.. Veškeré irské vepřové maso a produkty z tohoto vepřového masa	
Kdo je zasažen	.. Všichni konzumenti irského vepřového masa a produktů z něj	
Jiné faktory související s vnímáním rizika	.. Spotřebitelům bylo doporučeno, aby si nedělali přehnané obavy o zdraví. Z toho důvodu se někteří spotřebitelé dotazovali, proč došlo ke stažení produktů z trhu.	

Diskuse

Během krize se zpráva proměnila ze zprávy o ochraně spotřebitele, přes zprávu o právech spotřebitele, zprávu o škodě způsobené danému odvětví a přání získat odškodnění až po zprávu o návratu produktů z irského vepřového na trh. Stejně jako u mnoha zpráv tohoto kalibru do mediální debaty vstupovalo mnoho hlasů, s množstvím různých názorů. V tomto vášnivém a nepřehledném prostoru se úřad FSAI držel svého jasného sdělení. Spotřebitelům bylo doporučeno, aby se přehnaně neznepokojovali zdravotními riziky, nicméně že není možné připustit přítomnost dioxinů v potravinovém řetězci.

Závěry ohledně úrovně komunikace

Specifickým cílem komunikace bylo dle potřeby informovat spotřebitele o rizicích. Vládě bylo dále doporučeno, že by dioxiny neměly vstupovat do potravinového řetězce, a i když bezprostřední riziko pro zdraví osob, které mohly zkonsumovat kontaminované vepřové maso ve vymezeném období od 1. září do 6. prosince, bylo malé či nulové, není možné tolerovat, aby byli lidé nadále vystavováni dioxinům v potravinách. To bylo po celou dobu jádrem sdělení úřadu FSAI. Dále byla definována dílčí sdělení, včetně:

- FSAI dal pokyn maloobchodníkům a výrobcům, aby okamžitě odstranili označené produkty z regálů. Rovněž připomněl celému odvětví jeho zákonnou povinnost tak učinit;

- Spotřebitelům bylo doporučeno ověřit si, zda doma nemají tyto produkty. Pokud je mají, neměli by je konzumovat. Měly by být vyhozeny nebo vráceny maloobchodníkovi;
- Úřad FSAI bude i nadále rychle konat, aby postižené produkty byly odstraněny z potravinového řetězce v zájmu ochrany zdraví a zájmů spotřebitelů;
- Informace jsou k dispozici na webových stránkách úřadu FSAI a prostřednictvím jeho infolinky.

Závěry ohledně vhodné komunikace, nástrojů & kanálů

Vztahy s médii byly po celou dobu na vysoké úrovni, včetně každodenních brífinků pro média spojených s širokým zapojením zainteresovaných stran.

VÝSLEDKY & POUČENÍ

Obrovské pokrytí médii, v mnoha případech poskytujících protichůdné a/nebo senzační zprávy, vedlo k tomu, že spotřebitelé byli doslova bombardováni informacemi a nebyli si jistí skutečným rizikem, které jim krize přinesla. Uprostřed této informační bouře úřady čelily značným překážkám při doručování vhodného sdělení spotřebiteli. Navzdory množství informací, před které byli spotřebitelé postaveni, byla jejich důvěra v irské potraviny rychle obnovena. To bylo částečně díky úloze, kterou sehrál úřad EFSA a manažeři rizik v EU při podpoře irských úřadů. Nárůst důvěry spotřebitelů se odrazil v prodeji vepřového masa, který se rychle vrátil na úroveň před touto potravinovou hrozbou a některá odvětví dokonce zaznamenala nárůst tržeb.

Další literatura

- Fife Schaw, C. and Rowe, G. 1996. **Public perceptions of everyday food hazards: A psychometric study.** Risk Analysis, 16(4): 487–500.
- Flynn, J., Slovic, P. and Kunreuther, H., eds. 2001. **Risk, media and stigma: Understanding public challenges to modern science and technology,** London: Earthscan.
- Frewer, L.J., Howard, C., Hedderley, D. and Shepherd, R. 1996. **What determines trust in information about food related risks? Underlying psychological constructs.** Risk Analysis, 16(4): 473–86.
- Gregory, J. and Miller, S. 1998. **Science in public: Communication, culture and credibility,** Cambridge: Plenum Press.
- Hansen, J., Holm, L., Frewer, L., Robinson, P. and Sande, P. 2003. **Beyond the knowledge deficit: Recent research into lay and expert attitudes to food risks.** Appetite, 41: 111–21. 18.
- Harrabin, R. 2004. **Risky business.** British Journalism Review, 15: 28–33.
- Kasperson, R.E., Renn, O., Slovic, P., Brown, H.S., Emel, J., Goble, R., Kasperson, J.X. and Ratick, S. 1988. **The social amplification of risk: A conceptual framework.** Risk Analysis, 8(2): 178–87.
- Krystallis, A., Frewer, L.J., Rowe, G., Houghton, J.R., Kehagia, O. and Perrea, T. 2007. **A perceptual divide? Consumer and expert attitudes to food risk management in Europe.** Health, Risk & Society, 9(4): 407–24.
- Lofstedt, R.E. 2006. **How we can make food risk communication better: Where are we and where are we going?.** Journal of Risk Research, 9: 869–90.
- Renn, O. 1991. **“Risk communication and the social amplification of risk”.** In Communicating risks to the public: International perspectives, Edited by: Kasperson, R.E. & Stallen, P.J.M. 457–81. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Rosati, S. and Saba, A. 2004. **The perception of risks associated with food-related hazards and the perceived reliability of sources of information.** International Journal of Food Science and Technology, 39: 491–500.
- Slovic, P. 1986. **Informing and educating the public about risk.** Risk Analysis, 6(4): 403–15.
- Slovic, P. 1987. **Perception of risk.** Science, 236: 280–5.
- Slovic, P. 1993. **Perceived risk, trust, and democracy.** Risk Analysis, 13(6): 675–82. 44.
- Slovic, P. 2000. **The perception of risk,** London: Earthscan.

Příklady dalších pokynů a doporučení

Christensen, L.L. 2007. **The hands on guide for science communicators**, Dordrecht: Springer.

European Commission. 2006. **Communicating science: A scientist's survival kit**, Brussels: European Commission. http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/communicating-science_en.pdf

Food and Agriculture Organisation of the United Nations, and World Health Organisation (FAO/WHO). 1998. **The application of risk communication to food standards and safety matters**, Rome: FAO/WHO. <http://www.fao.org/docrep/005/x1271e/X1271E00.htm>

Science Media Centre. 2002. **Communicating risk in a soundbite: A guide for scientists**, London: The Royal Institution of Great Britain. <http://www.sciencemediacentre.org>

Social Issues Research Centre (SIRC). 2001. **Guidelines on science and health communication**, Oxford: SIRC. <http://www.sirc.org>

Social Issues Research Centre (SIRC). 2006. **MESSENGER: Media, science and society; engagement and governance in Europe**, Oxford: SIRC. <http://www.sirc.org>

The Royal Society. 2000. **Scientists and the media: Guidelines for scientists working with the media and comments on a press code of practice**, London: The Royal Society. <http://www.royalsoc.ac.uk>

www.efsa.europa.eu/riskcomm

Via Carlo Magno 1A
43126 Parma
Italy

Tel + 39 0521 036 111
www.efsa.europa.eu

ISBN 978-92-9499-079-2
doi: 10.2805/148760

This document is an unofficial translation of the original document provided by the European Food Safety Authority (EFSA) in English, entitled When food is cooking up a storm and located at http://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/corporate_publications/files/riskcommguidelines170524.pdf, © European Food Safety Authority 2017. The translation of the original document has been carried out exclusively by Ministry of Agriculture (CZ). EFSA does not accept any liability for mistakes or inaccuracies resulting from the translation process.

© Evropský úřad pro bezpečnost potravin, 2017. Kopírování povoleno, s výjimkou využití pro komerční účely, za předpokladu uvedení zdroje.

Foto: Shutterstock, shutterstock, iStockphoto, Dreamstime, Getty Image

www.bezpecnostpotravin.cz